

1997 жылдың 12 наурызынан бастап шығып келеді

4-5 66

Құдайберген Жұбановтың туғанына — 120 жыл

Түркі дүниесінің айжарығы

Осы санда

6-10 66

ПРОФЕССОР
ЕСЕТ ЖҰБАНОВТЫҢ
ТУҒАНЫНА — 90 ЖЫЛ.
ЕСТЕЛІКТЕР

16-17 стр

5 СЕКРЕТОВ ДО МЕЧТЫ

18-19 66

ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНА
НЕГІЗДЕЛГЕН ҚАЗАҚ ТІЛІ
ӘЛІПБИІ МЕН ЖАЗУЫН
ҮЙРЕТУ САБАҚТАРЫ

☑ Басты жаңалықтар

☑ Главные новости

2020 ЖЫЛДАН БАСТАП ТАЛАПКЕРЛЕР ҚҰЖАТ ТАПСЫРМАЙДЫ

Келер жылы жоғары оқу орнына түсу үшін талапкерлер қабылдау комиссиясы алдында шұбала тұрып құжат тапсырмайды. Astana Hub технопаркіндегі елеуметтік инновациялар зертханасының ашылуында ҚР Білім және ғылым вице-министрі Рүстем Бигари осындай мәлімдеме жасады. Осы жылдың аяғына шейін барлық ақпарат цифрланады. «Күнделік» жүйесіндегі деректер автоматты түрде ЖОО-ға беріледі. Елімізде әсіресе балаларға қатысты қызмет көрсету түрлерінің цифрлануы көбейді. Қазір мектептер мен балабақшалардағы оқу-тәрбие процестері автоматтандырылған. Өткен жылдан бастап жаңа туған сәбиге есім қою, туу туралы куәлік алу қызметі SMS-хабарлама арқылы жүзеге аса бастады.

С 2020 ГОДА АБИТУРИЕНТЫ НЕ БУДУТ СДАВАТЬ ДОКУМЕНТЫ

Со следующего года для поступления в высшее учебное заведение абитуриентам не придется сдавать документы приемной комиссии. Об этом на церемонии открытия лаборатории общественных инноваций в технопарке Astana Hub рассказал вице-министр Рустем Бигари. До конца года всю информацию цифровизируют. Данные системы «Күнделік» автоматически будут передавать ВУЗам. На сегодня в стране увеличивается число цифровизированных видов услуг, касающихся детей. Автоматизированы учебно-воспитательные процессы школ и детсадов. С прошлого года через SMS-сообщения стало возможным зарегистрировать имя новорожденного, заказать свидетельство о рождении.

FROM 2020, APPLICANTS WILL NOT TAKE DOCUMENTS

Start from next year for admission to higher education applicants will not have to take the documents of the admission Committee. Rustem Bigari the Vice-Minister said about it during the opening ceremony of the laboratory of public innovations in Astana Hub Technopark. By the end of the year, all information will be digitalized. «Kyndelik» Data system will be automatically transferred to the Universities. Today, the number of digitalized services for children is increasing in the country. Educational processes of schools and kindergartens are automated. Since last year, it has become possible to register a newborn's name and order a birth certificate via SMS.

ДАРИГА НАЗАРБАЕВАНЫҢ АҚТӨБЕГЕ САПАРЫ

ҚР Парламенті Сенатының Төрағасы Дарига Назарбаева бір топ сенаторлармен бірге Ақтөбе облысына арнайы іс-сапармен келді. Ол сапар барысында облыстық, қалалық мәслихат депутаттарымен және қоғамдық кеңес мүшелерімен кездесті. Сенат башысы депутаттарды елімізде мәслихаттардың құрылғанына 25 жыл толуымен құттықтады, жергілікті мемлекеттік басқару жүйесінде аймақтық өкілетті органдардың маңызды рөл атқаратынын атап айтты. Сенатта жергілікті өкілді органдармен өзара іс-қимыл жөніндегі кеңес құрылды. Мақсаты өңірлермен ынтымақтастықтың тиімділігін арттыру, мәслихаттардың рөлін нығайту, мәслихат хатшысының мәртебесін жоғарылату. Осыған орай «Қазақстан Республикасындағы жергілікті мемлекеттік басқару және өзін-өзі басқару туралы» Заңға түзетулер енгізілмек. Дарига Назарбаева осы құжатты талқылауда белсенділік көрсетуге шақырды. Ол Жайсаң шекара бекетіндегі кептелістен туындап отырған жол қиындығы туралы аландаушылық білдіріп, бұл жайында жуырда жоспарланған Мәскеуге іс-сапары кезінде төте сұрақ қойып, ресейлік әріптестерінің назарын аудартуға уәде берді. Сонымен қатар Д.Назарбаева қоғамдық кеңес жұмысын жандандыруды тапсырды. «Қоғамдық кеңес атқаратын істер тек ресми сайттарда ғана емес, елеуметтік желілерде кең таралуы қажет, жұмыстар есеп беру үшін емес, нақты нәтижесеге бағытталуы тиіс», - деді Сенат төрағасы. Дарига Назарбаева Ақтөбеге 15 жылдан кейін келіп отырғанын, қаланың айтарлықтай дамығанын көріп, риза болғанын да жасырмады.

ВИЗИТ ДАРИГИ НАЗАРБАЕВОЙ В АКТОБЕ

Председатель Сената Парламента РК Дарига Назарбаева с группой сенаторов с рабочим визитом посетили Актобе. Она встретилась с депутатами областного и городского маслихатов, членами общественного Совета. В ходе встречи Дарига Назарбаева поздравила депутатов с 25-летием с момента образования маслихатов, подчеркнув, что региональные уполномоченные органы играют важную роль в системе местного государственного управления. При Сенате создан Совет по взаимодействию с местными представительными органами. Цель - повышение эффективности сотрудничества с регионами. В связи с этим планируется введение поправок к закону «О местном государственном управлении и самоуправлении в РК». Председатель Сената призвала депутатов принять активное участие в обсуждении данного документа. Отметим, что в ходе недавней поездки в Москву Дарига

Назарбаева обратила внимание российской стороны на актуальные вопросы, поступившие от депутатов областного маслихата касательно взаимодействия Казахстана и России по решению проблем с очередями и отсутствием условий на пограничном пункте Жайсан со стороны РФ. Также Дарига Назарбаева отметила о необходимости усиления работы Общественного совета.

«В работе с населением нужны новые форматы. С участием общественности необходимо проводить выездные заседания, широко освещая их не только на официальных сайтах, но и в социальных сетях. При этом, данная работа должна быть наполнена реальным содержанием, а не проводиться, как это нередко бывает, формально, для галочки», - отметила она. Председатель Сената отметила, что в последний раз в Актобе приезжала 15 лет назад, и по её мнению, за эти годы город заметно преобразился.

DARIGA NAZARBAYEVA'S VISIT TO AKTOBE

Chairman of the Senate Dariga Nazarbayeva and a group of senators paid a working visit to Aktobe. She met with deputies of regional and city Maslikhats, members of public Council. During the meeting, Dariga Nazarbayeva congratulated the deputies on the 25th anniversary of the formation of Maslikhats, stressing that regional authorized bodies play an important role in the system of local government. A Council for interaction with local representative bodies has been established under the Senate. The goal is to increase the efficiency of cooperation with the regions. In this regard, it is planned to introduce amendments to the law «On local government and self-government in Kazakhstan». The President of the Senate urged the deputies to take an active part in the discussion of this document. It should be noted that during a recent trip to Moscow, Dariga Nazarbayeva drew the attention of the Russian side to topical issues received from the deputies of the regional maslikhat regarding the interaction of Kazakhstan and Russia to solve problems with queues and lack of conditions at the border crossing point Zhaisan from the Russian Federation. Dariga Nazarbayeva also noted the need to strengthen the work of the Public Council.

«New formats are needed in the work with the population. With the participation of the public, it is necessary to hold field meetings, widely covering them not only on official websites, but also in social networks. At the same time, this work should be filled with real content, and not be carried out, as it often happens, formally, for show,» she said. The Chairman of the Senate noted that the last time in Aktobe came 15 years ago, and in her opinion, over the years the city has significantly changed.

Main news

ЖӘРДЕМҒАЛИ ШҮКІРОВТІ МЕРЕЙЛІ ЖАСЫМЕН ҚҰТТЫҚТАДЫ

Жұбанов университетінде қызмет жасайтын оқытушы-ғалым, физика-математика ғылымдарының кандидаты, доцент, Халықаралық Информатизация академиясының академигі, ҚР білім беру ісінің үздігі Жәрдемғали Жұбанғалиұлы Шүкіров 70-жасқа толды. Осыған байланысты университетте салтанатты жиын өткізіліп, онда мерей той иесін Ақтөбе облысының білім басқармасы ММ-нің, «Қазақстан салалық білім және ғылым кәсіп-қоғамды» қоғамдық бірлестігінің, «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығының Ақтөбе филиалының өкілдері, зиялы қауым өкілдері, профессорлық-оқытушылық құрамы және студенттері құттықтады.

Жәрдемғали Жұбанғалиұлы Шүкіров Киев ұлттық университетінде (Украина) кванттық радиофизика саласында білім алған. Сонда ғылыми ізденуші ретінде аспирантурада оқыған. Диссертациялық жұмысын да украиндық ЖОО-да қорғады. Ұстаздығымен қатар әкімшілік міндеттерді де атқарған тәжірибесі бар. Ол оқытушы, кафедра меңгерушісі, декан орынбасары, факультет деканы сияқты сатылардан өтті.

Мерекелік бас қосуда оған «Еңбек ардагері» төсбелгісі табысталып, иығына шапан жабылды.

С ПОЧТЕННЫМ ВОЗРАСТОМ ПОЗДРАВИЛИ ЖАРДЕМГАЛИ ШУКИРОВА

Преподавателю университета Жубанова, ученому, кандидату физико-математических наук, доценту, академику международной Академии Информатизации, Отличнику образования РК Жардемғали Жубанғалиевичу Шукірову исполнилось 70 лет. В честь круглой даты уважаемого юбиляра было организовано мероприятие, где поздравления прозвучали от представительной областной администрации, ООО «Отраслевого профсоюза работников образования и

науки Казахстана», Актюбинского филиала НЦ повышения квалификации «Өрлеу», интеллигенции, профессорско-преподавательского состава и студентов университета.

Жардемғали Жубанғалиевич Шукіров окончил Киевский национальный университет в Украине по специальности «Квантовая радиофизика». Как научный соискатель прошёл там аспирантуру, защитил диссертацию. Наряду с преподавательской деятельностью имеет опыт работы в администрации. Его трудовой путь связан с должностями преподаватель, заведующий кафедрой, заместитель декана, декан факультета. В ходе мероприятия юбиляру был вручен нагрудный знак «Ветеран труда» и подарен казахский чапан.

GARDEMGALI SHUKIROV WAS CONGRATULATED WITH THE VENERABLE AGE

Zhubanov University lecturer, scientist, candidate of physical and mathematical Sciences, associate Professor, academician of the international Academy of Informatization, Excellent education of Kazakhstan Zhardemgali Zhubangalievich Shukirov turned 70 years old. In honor of the round date of the distinguished hero of the day, an event was organized, where congratulations were heard from representatives of the regional Department of education, NGO «Branch trade Union of education and science workers of Kazakhstan», Aktobe branch of the national center for advanced training «Orleu», intellectuals, teaching staff and students of the University.

Gardemgali Zhubangaliyev Shukirov graduated from Kiev national University in Ukraine majoring in «Quantum Radiophysics», as a scientific applicant passed graduate school there. There he defended his thesis. Along with teaching, he has experience in administration. His career is associated with the positions of teacher, head of the Department, Deputy Dean, Dean of the faculty. During the event, the hero of the day was awarded the badge «Veteran of labor» and presented with a Kazakh chapman.

ҰСТАЗДАР МЕРЕКЕСІНДЕ ЖАСТАР АЛЛЕЯСЫ АШЫЛДЫ

Жұбанов университетінде ұстаздар мерекесі қарсаңында Мұхтар Арын атындағы Бас оқу ғимараты жанынан Жастар аллеясы ашылды. Мерекеге жиналған университет ардагерлері, профессор-оқытушы құрамы мен қызметкерлері және білім алушылары алдында Ақтөбе облыстық ішкі саясат басқармасының басшысы Бұлбұл Елеусінова құттықтау сөз сөйлеп, 9 қызметкерге облыс әкімінің Алғыс хатын табыстады. Салтанатты жиында туған ұжымына игі тілегін арнаған ректор Бауыржан Ердембеков бір топ ұстаздарға Білім және ғылым министрінің Алғыс хаттары мен төсбелгісін, өз атынан Алғыс хаттар табыстап, ардагер-ұстаз Ақжарқын Шоқаева-ның «Университетті дамытуға қосқан үлесі үшін»

медалімен марапаттады. Мерекелік концерттен соң Жастар аллеясы қасында фотосессия жүргізілді. Бүгінде жаңа аллея университеттің білім алушыларының сүйікті демалыс орнына айналып үлгерді.

АЛЛЕЯ МОЛОДЁЖИ ОТКРЫЛАСЬ КО ДНЮ УЧИТЕЛЯ

В университете Жубанова в преддверии Дня учителя открылась Аллея молодежи, которая расположена на территории главного корпуса имени Мухтара Арына. Выступившая с поздравлениями перед ветеранами, профессорско-преподавательским составом, сотрудниками и студентами университета, руководитель област-

ного управления внутренней политики Бұлбұл Елеусінова вручила 9 сотрудникам Благодарственные письма акима области. Выразивший наилучшие пожелания своему коллективу, ректор университета Бауыржан Ердембеков наградил ряд преподавателей медалями и Благодарственными письмами Министра образования и науки, Благодарственными письмами от своего имени, вручил ветерану-педагогу Ақжарқын Шоқаевой медаль «За вклад в развитие университета». После праздничного концерта на Аллее молодежи прошла фотосессия. На сегодня Аллея уже стала излюбленным местом отдыха студентов университета.

YOUTH ALLEY OPENED ON THE EVE OF TEACHER'S DAY

On the eve of teacher's Day, Zhubanov University opened a youth Alley, which is located on the territory of the main building named after Mukhtar Aryn. Speaking with congratulations to veterans, teaching staff, staff members and students of the University, the head of the regional Department of internal policy Bulbul Eleusinova handed 9 employees letters of Gratitude of the Governor of the region. Expressing best wishes to your team, the rector of the University Bauyrzhan Yerdembekov awarded a number of teachers with medals and letters of thanks of the Minister of education and science, thank-you letters on his behalf, gave the veteran the teacher, Akzharkyn Shokaeva medal «For contribution to the development of the University.» After the festive concert, a photo shoot was held on the youth Alley. Today, the Alley has become a favorite place for University students.

✓ Ау ағамы

Қараңғы елден топ жарып, халқын жарыққа жетелеген, қазақтан шыққан тұңғыш тіл маманы, профессор Құдайберген Жұбанов жайлы жазу оның пенделіліктен ада, кіршіксіз жан-дүниесіне жақындатады. Рухани азық береді. Құрмет сезімін жоғарылатады. Көз көргендері суреттегендей қалың бұйра шашты, дөңгелек қара торы жүзді, тік мүсінді сұңғақ Құдайберген Қуанұлымен жүздесіп, әсем қоңыр дауысымен айтқан әңгімесін тыңдап отырғандай әсер бой жайлайды. Бұл бір ғанибет сөзім.

Құдайберген Жұбанов – ай адамы. Өлді деуге бола ма, соңына өлмейтұғын сөз қалдырса...

Қараша бала

«Қараша» деген сенің атың деп жүрсең, тегің екен ғой,-деді бір жолыққанымызда Есет Жұбанов. «Қараша» деген әйел есімі болмайды,-дедім сәл ызаланып (біреуді тегімен атайтындарды негізі жаратпаймын). Есет ағай күлді де қойды. Ол кезде менің тегімнің неге оған жылыұшырағанына назар аударған да жоқпын. Сөйтсем, жан әкесінің журналистік лақап аты екен ғой.

Мен Құдайберген Жұбановты кеш таныдым. Онда да дәстүрлі «Жұбанов тағлымы» ғылыми конференция қарсаңында әкімшіліктен алған арнайы тапсырма кезінде. Рухынан қатты ұялдым. Негізі жазықты да емес едім. Себебі оның есімі ғылыми ортада ғана кеңінен мәлім. Қайраткерлігі өмірбаяндық деректерде жалпылама көрсетілгені болмаса, бұл жөнінде жеке шығарма жеткілікті жазылмаған.

...Мені алдымен феноменалды тұлғаның тереңде жатқан тектілігі тәтті етті.

Атасы Жұбан жайлы. Мұғал-жар тауының етегі мен Жем-Темір өзендерінің бойын қоныс еткен белгілі Шекті руынан елді аузына қаратқан шешен, жаужүрек батыр Жәнібек шығады. Әуез деген кісінің жалғыз тұяғы. Жәнібек батыр кіші жүздің ханы Әбілқайыр қаза болған соң, орнына баласы Нұралыны хан сайламақ болып, әр елдің басшыларын жинағанда Болай ханым ордаға Жәнібекті де шақыртқан дейді. Жәнібек батырдың екі әйелі болған, олардан 10 ұл туады. Құдайбергеннің атасы Жұбан Жәнібектің екінші әйелі Мыңқойдан туған бес ұлдың ішіндегі ақе жолын қуып батыр болған Тайлақтың ұлы Батырбайдың тұңғышы. Батырбай да батыр болады. Оның ақсауыты, құрал-сайманы Жұбанның кіші баласының үйінде Кеңес заманына дейін сақталып келген. Жұбанның дүниеге келген мезгілі 1873 не 1874 жыл болуы керек деп топшылайды зерттеушілер. Жұбаннан екі ұл тарайды: үлкені – Қуан, кішісі – Тәңірберген (Тәпен). Екеуі де мұсылманша, орысша сауаты ашық адамдар болған. Жұбан балаларына үнемі: «Би болмай-ақ қойындар, бірақ би түсетін үй болындар»,-дейді екен.

Әкесі Қуан жайлы. Қуан ел ағасы, ақылгөй адам болған. Үлкен үйі, кіші үйі болып бауыры Тәпенмен қатар қоныстанған. Зерделері ояу ағалы-інлі балаларын да тек мұсылманша оқытпай, жаңа білім түрін игертуге бағыттайды. Сол кездері шығып тұрған орыс-татар тілдеріндегі баспасөз өнімдерін оқып отыру отбасылық дәстүрге айналған. Міне осы ілім-білімге құштар сүттей ұйыған шаңырақта балалары тек қыз болып туып, қамығып жүрген ерлі-зайыптылардың 1899 жылдың желтоқсан айында Құдайбер-

ген есімді ұлы дүние есігін ашады. Тәпеннен Нұрша (Нұрадин) деген жалғыз ұл, Батима, Рақима атты екі қыз туады. Қуанның Құдайбергеннен кейін туған Ахмет(аты әлемге танылған музыкант) және Мұхаммед атты ұлдары, Аққат, Демет, Ақба атты үш қызы болады. Қос отбасының ұл-қыздары аралас-құралас бірге өседі.

Қуан балаларды әуелі мешітке оқытып, сауат аштырады. Алай-

кластарын бір жылда, Електегі алты жылдық училищенің 5-6 класын бір жылда, «Хусайния» медресесін үш жылда тамамдап шыққан. Қазақтың біртуар перзенті Құдайберген Жұбановтың сүйкімді қараша бала болғаны жайлы бауыры Ахмет Жұбановтың мынадай естелігі бар. «...Сыпайы киінген, сұңғақ бойлы мұғалім, басында ноғай тебетей, үстінде тік жағалы қынама бешпенті бар қараша балаға қарап, күлімдей:

–Әзіңнің басың қандай үлкен, оның ішінде небір терең сырлар жатыр-ау, әттең, мына медресе оның бәрін аша алмайды ғой,-деді де өз сөзінің әсерін азғын-перден сұрағандай, айналасына қарап қойды. Қуаныш пен реніш сөзді қабат айтқан қарттың жұмбағын шеше алмағандай, бала ибамен төмен қарап отыра берді.

Түркі дүниесінің

да заманынан озып туған Қуан мұнымен қанағаттанбайды. Темір-Орқаш болысында екі орыс-қазақ училищесі ашылуға тиіс дегенді естіп, сол кездегі еліміздің орталығы Орынборға тартып отырады. Сонда училищенің бірін өз ауылында аштыруға рұқсат алып келеді. Училищеге жұмысқа шын сипатында білімді мұғалімдерді шақырады. Осылайша училищеге ұстаздық етуге Уфадағы жоғары дәрежелі «Ғалия» медресесін бітірген Әбділлә Беркинов пен Троицкідегі мұғалімдер семинариясын бітірген Хұсайын Ашығалиев келеді. Өрине Қуанның бұл өткір бастамасын сауаты төмен ауыл адамдары сөзсіз қабылдап, «бұзылып кетеді» деп ойлап, ашылған училищеге балаларын басқы кезде оқуға бермейді. Сондықтан Құдайберген жалғыз оқып, зерігіп кетпес үшін қасына бауырларын қосады. Әкесі ашқан училищеге Құдайберген 14 жасқа келгенше білім алады.

Өкінішке орай Жұбан балалары аяқтанып үлгермей, 1919 жылдың күзінде бір жыл бұрын дүниеден озған інісі Тәпеннің артынан, жүрек дертінен қайтыс болады. Құдайберген сол кезде небәрі 20 жаста ғана еді. Ұзақ ғұмыр кешкен, Ленин орденді қарт ұстаз өмірі ерте үзілген даңқты шәкірті Құдайберген Жұбанов жайлы «Зейінді шәкірт еді ол» деген естелік жазады. «Сексеннің сеңсең беркін кісем де, осыдан жарты ғасырдан астам бұрынғы уақыттағы сол бір кездің суреттері сол қалпында көз алдымда. Ашқыұдықтан «Үміт» мектебін ашып, Хұсайын Ашығалиев екеуімді сабақ беріп жүрдік. Бірде орта шаруа Қуан екі баласын ертіп келіп, мектебімізге қосты. Үлкені Құдайберген, кішісі Ахмет осы «Үміт» мектебінде алғаш қалам ұстап, білім тарауларын ашты. Қуанның екі баласы да зеректігімен көзге түсті. Бір ерекшелігі – үлкені салмақты, ойшыл еді, ал Ахмет күлдіргі, ұтып сөйлейтін...

Құдайберген он төрт жасқа келгенше осы біздің мектепте білім алды. Одан кейін сүйікті шәкірттеріміз бірі Жиенғали Тілепберенов екеуі Орынбордағы «Хұсайния» медресесінде білімін жалғастырды... Сол кездегі бастаған сүйікті қызметіммен 1955 жылы қоштастым. Осы өткен 44 жыл жас буынды тәрбиелеу жұмысымда менің алдымнан көптеген дарынды жастар өтті. Міне, сол жастардың ішінде Құдайберген де болды... Ауыл ұстасы Сатыбалдыға қозылы қой беріп салдырған шым мектепке келіп-кетіп жүрген санаулы жастардың ішінен ұяң мінезді қараша бала асқан зейінді, ұғымталдығымен сол кезде-ақ көзге түсті. Сол жылдардың өзінде Құдайберген орыс тіліне соншалықты құмар еді. Сондықтан болар ол Орқаштың бір кластық орыс мектебінің мұғалімі Әжіғалиев Құсайыннан сабақ алып жүрді. Осы кезден бастап Құдайберген Жұрында, Күйік қаласында, Орынборда оқып, білім шыңына қарай өрлей берді. Мен ұзақ ұстаздық өмірімнің бір жарқын беті Жұбановтарға қалам ұстатып қара танытқан кезім деп білемін. Кейінгі шәкірттеріме де осы қос ғұламаньың қасиетті мінез-құлықтары, зеректігі жөнінде айтып, үлгіге ұстап отырдым», — деп жазған.

Ахмет Жұбанов өзінің ағасы жайлы: «Біз Жұрындағы орыс мектебіне Құдайберген екеуімді бірге келіп түстік. Бізге орыс тілін оқытатын жергілікті шіркеудегі поптың қызы еді. Мен оның сабақтарынан көпшілігінде «жақсы» деген баға алатынмын. Құдайберген болса, тек «үздік» бағамен оқыды. Жақсы оқыған шәкіртің ұстаз да жақсы көреді емес пе... Құдайбергеннің сабақ айтқанына риза болған мұғаліміміз оған әрдайым «милый, мой милый!» деп тіл қататын», — деп еске алатын болған. Сабаққа алтыр Құдайберген оқу орындарының бәрін уақытынан бұрын бітірген. бес жылдық Жұрын мектебінің төртінші-бесінші

Айналадағылар бұл сөздерге аса таң қалмаған да сияқты. Өйткені, өзінің сабаққа ұқыптылығынан ба, жоқ, ұяң мінезінен бе, бұл бала жөнінде бірінші күндерден-ақ медреседе жақсы пікірлер естіле беретін... «Мұндағы мұғалімдерінің сүйіктісіне айналған қараша бала – Құдайберген Жұбанов еді...». Естелікте «Хұсайния» медресесінде болған жағдай суреттелген.

...Есіме түсті, жоғарыда айтқан конференцияға Құдайберген Жұбановтың өмірі мен қызметі туралы стенд дайындау керек болды. Сол тапсырмалардың бірі болғасын әулеттің сирек фотоларын жинап жүріп, ой келіп, генеалогиялық тамырын жасағым келді. Есет Құдайбергенұлының қолы босамай жатыр екен. «Мен айтып отырайын, сен жазып ал»,-деді. Бір тоқтамай, еш шатаспай, сол кездегі сәби жасындағы ұрпағына дейін жазғызды. Тектілік белгісі деген осы болар.

Құдайберген Жұбанов - талантты журналист

Құдайберген Жұбановтың мен қызыққан бір үздік қыры оның журналистік таланты. Тырнақалды мақаласын досы, кейін белгілі жазушы болған Жиенғали Тілепбереновпен 16 жасында авторлық бір-гелікте жазыпты. Сол заманда атағы жарып тұрған «Қазак» газетінде басылған «Өнегелі мұғалім» мақаласында екеуі алғашқы ұстаздары Әбділлә Беркинов жайлы толғанады. Ұстаздың адамгершілік қасиетіне риза болады, қалтасы қалың болмаса да ықпалдатуға, аузынан жырып 50-60 сом шығарып, балаларға керек құрал-саймандар сатып алып, өз үйінде оқытқан кездері болғанын өнеге тұтады.

Құдайберген қаламынан өрілген жолдар патриоттық сезімге лық

- ✓ Құдайберген Жұбановтың туғанына 120 жыл
- ✓ 120 лет со дня рождения Кудайбергена Жубанова
- ✓ 120 years since the birth of Kudaibergen Zhubanov

ФОЛЬКЛОР ТІЛІН ЗЕРТТЕГЕН ТҰҢҒЫШ ҒАЛЫМ

**Нұрбол Садуақас
Филология ғылымдарының кандидаты, доцент
Қ.Жұбанов атындағы
Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті**

— Есет Құдайбергенұлы әке мұрасын зерделеп, зерттеумен айналысып қана қойған жоқ, білікті де білімді шәкірттер де тәрбиеледі. Солардың бірі — сіз. Ұстазыңыз жайлы көңіліңізде қандай естелік қалды?

— Профессор Есет Құдайбергенұлы әке жолының ізін қуған, тіл білімі саласын зерттеумен шұғылданған, өте терең білімді ғалым адам еді. Ол тек қатардағы көп ғалымдардың бірі болып қалмай, тумысынан дарыған та-

терімен үлгі болды. Ең бастысы шәкірттеріне қолға алған істі аяғына жеткізіп, тындырымды жұмыс жасаудың жолын көрсетіп кетті.

— Есет Құдайбергенұлының тағы қандай қасиеттерін бағаладыңыз?

— Оның бойында терең білімдарлығымен қатар, шешендік қабілеті ерекше еді. Жазу шеберлігі, ізденіштік қасиеті көптен даралап тұратын. Орайы келгенде әзіл айта білу, шәкірттеріне деген қайырымдылық, т.б. жақсы қасиеттері көп болды. Әсіресе тауып айтатын әзілдері болатын. Біздер, ағайдың аспирант-шәкірттері, шетел тілі ретінде неміс тілін үйрететін топта оқып жүрдік. Қысқа уақытта неміс тілін тез үйрену оңай емес, берілген

болса да, басқасына қарағанда, оның өте күрделі, шешуі қиындау мәселелері болады. Сол сияқты тілдің дыбыс жүйесінде фонетикадан гөрі, фонология мәселелері күрделірек, әлі күнге терең зерттеулерді қажет етеді. Міне, тілімізді зерттеуді жаңа қолға ала бастаған шақта, басқалар дыбыс пен әріпті сөз етіп жүргенде Қ.Жұбанов фонология мәселелерін тұңғыш қарастырып алғашқы ғалым еді. Сондықтан мен де өз зерттеуімде Қ.Жұбанов еңбектеріндегі фонология заңдылықтарын қарастырдым. Фонетика мен фонологияның ортақ заңдылықтары мен өзіндік ерекшеліктерін көрсету жолындағы ізденіс мені қызықтырды деп айта аламын.

— Қазіргі жұбановтандық зерттелу бағыты қандай? Әлі де зерттелмеген қыры бар ма? Өзіңіз тағы да қай қырынан зерттегіңіз келеді?

— Профессор Қ.Жұбанов тілді жалаң қарамай, оны жан-жақты қарастырып, әрі тілдік материалды елдің өмір салты, әдет-ғұрпы, дүние танымы, тұрмысы, шаруасы, қоршаған ортасымен байланыста, тірі жанды күйінде зерттеуге назар аударған. Соның нәтижесінде қазіргі тіл біліміндегі жаңа бағыттардың барлығының да бастаулары Қ.Жұбанов еңбектерінде табылып жатыр. Сондықтан қазіргі тіл білімінің жаңа бағыттары Қ.Жұбанов еңбектерінен қалай көрініс табатынын жүйелі зерттеулермен дәлелдеу керек. Осы бағыттар бойынша жастарға тақырып беріп, қарастыра бастадық. Осы айтылған бағыттар болашақ жұбановтанушылар үшін қажет деп есептеймін.

**Сұйбат алған
Қуат Әмірбекұлы,
Қ.Жұбанов атындағы
АӨМУ-і филология факультетінің I курс студенті,
«Үздік жұбановтанушы»
дәстүрлі III республикалық
жобалар сайысына
қатысушы.
Жетекшісі: аға оқытушы,
г.ғ.м. Ә.Ж.Ұлықпанова**

лант пен ерекше дарынының арқасында тіл білімі саласында бұрыннан қалыптасып қалған қасаң қағидалардың барлығына да сыни көзқараспен қарап, өзіндік жаңа ұстанымдарын енгізіп кетті. Өз кезінде тынымсыз ғылыми ізденісі нәтижесінде халық әдебиетінің тілдік ерекшелігін талдап, фольклор тілін зерттеген алғашқы ғалым Есет Құдайбергенұлы. Ол кісі тұркі халықтарына кеңінен танымал «Қозы Көрпеш-Баян сұлу», «Қобыланды батыр» т.б. жырларды стильдік-тілдік тұрғыдан түбегейлі зерттеді. Соныдан сара жол салған Есет Құдайбергенұлының қазақ эпостарының тілін алғашқы зерттеуші, қазақ әдеби тілі саласына тың көзқарастар қалыптастырған ғалым деп білемін. Тілдің терең тұңғығы іспетті Есет Құдайбергенұлы біздерге осындай ізгі қасиет-

мәтінді жүргізіп оқуымыз да келісіп тұрмағанын Есет ағайға айтып жүрдік. Содан емтихан үстінде берілген тапсырманы әрең орындап, жүргізіп оқуға келгенде әбден қиналумен емтиханымызды тапсырып шықтық. Емтихандағы қиналғанымызды, «ағайымыз көмекке келер» деп алаңдағанымызды айтып жатырмыз. Сонда Есет ағай: «Сендер таңқаларлық дауыспен, немістердің өзі қызыға қарайтындай етіп, «зулатып» оқып жатыр екенсіңдер. Сосын кедергі келтірмей, кетіп қалдым», - деп, бәрімізді күлкіге қарық қылған.

— Сіз Есет Жұбановтың жетекшілігімен Қ.Жұбановтың фонетика саласындағы еңбектерін зерттедіңіз. Зерттеу барысында сізді не қызықтырды?

— Қандай ғылым саласы

КЕМЕҢГЕР ҒАЛЫМНЫҢ ДАРА ТҰЛҒАСЫ АРДАҚТАЛА БЕРМЕК

**Бауыржан Ердембеков, филология ғылымдарының докторы, профессор
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің ректоры**

(Әкелі балалы Құдайберген және Есет Жұбановтар мерейтойындағы сөзінен үзінді)

Мұғалжар жерінде дүниеге келіп, есімі елге танылған Құдайберген Жұбанов пен Есет Жұбановтың кейінге қалдырған зерттеулері халқының рухани қазынасына айналып, ұрпақтан-ұрпаққа жалғасатын құндылықтарының бірі деп білеміз.

Ғалымның ғылыми мұраларын зерттеу, кейінгі ұрпаққа насихаттау мақсатында қара шаңырақта «Жұбановтану» ғылыми-зерттеу орталығы ауқымына Жұбанов мұражайы қосылып, ғылыми-техникалық тілді дамыту, қазақ тілінің технократиялық парадигмасын айқындау, жаңа технологиялық процестегі мәтіндерді түзу бағытындағы жүйеге көшті.

Мектеп оқушыларына кәсіби бағдар беру жұмысы аясында іске асқан «Менің таңдауым — Жұбанов» жобасының нәтижесінде университетімізде білім алатын студенттер саны биыл 15 мыңнан асты. «Жұбанов жылы» еріктілер тобы құрылып, қараусыз қалған қариялар мен жетім балаларға мейірімін тегуде.

Университетте 80 мыңнан астам түлектің басын қосқан «Жұбанов түлектері ассоциациясы» жұмыс істейді, ал «Жұбанов кітапханасы» сериясымен университет ғалымдарының 22 таңдамалы кітабы шығарылды.

Университеттің ландшафттық келбетін жақсарту мақсатында «Жасыл желекті Жұбанов» ағаш егу акциясы ұйымдастырылды. Ақция жалғасын табады, ғалымның мерейтойына орай университет ауласында 120 түп ағаш егіледі. Сонымен қатар биолог мамандардың теориялық білімін практикамен ұштастыруды көздеген «Жұбанов жылыжайы» да бүгін ашылмақ.

Жастар жылы аясында «Жұбанов жастары алелесі» ашылып, жастарды қолдау мақсатында жыл сайын «Жұбанов жастарды шақырады» акциясы ұйымдастырылады. Нәтижесінде соңғы 3 жылда университетке 200-ге жуық жас маман жұмысқа алынды. «Жұбанов — ғалымдар ордасы» акциясы аясында ғылыми белсенділігі жоғары кадрлар университетке шақырылуда.

Инвесторларды тарту, меценаттармен жұмыс жүргізу мақсатында «Zhubanov-қа жомарттық» акциясы жүргізілуде.

Ақтөбе, Нұр-Сұлтан, Павлодар, Баянауыл, Семей, Жидебай, Қарқаралы, Қарағанды елді мекендерін қамтыған «Жұбановтан — Абайға» ғылыми-танымдық экспедициясы ұйымдастырылды.

Талантты студенттерді қолдау мақсатында жыл сайын университет тарапынан Қ.Жұбанов атындағы білім гранты мен стипендиясы бөлініп келеді.

Алға, Қобда, Темір, Байғанин аудандарын аралап шыққан Жұбанов керуені ертең ғалымның кіндік қаны тамған Мұғалжар ауданына жол тартады.

Мерейтой аясында тұңғыш рет ғалым шығармаларының толық академиялық жинағы жарық көрді, Жұбановтар отбасына арналған ақпараттық фото-стенд жасалды, Есет Жұбанов атындағы конференц-зал ашылды, көп функционалды «Жұбановтану» сайты іске қосылды, республикалық және аймақтық БАҚ-та ғалым туралы мақалалар жарияланды, «Жұбанов университетінің хабаршысы» ғылыми журналының мерейтойлық саны шықты, жұбановтанушылар Ақтөбе телеарнасының «Біздің тарих» телебағдарламасына сұхбат берді, Қ.Жұбанов пен Е.Жұбановтың библиографиялық көрсеткіштері жаңартылды, Қ.Жұбанов туралы суретшілер көрме-галереясы мен «Жұбанов әлемі — оқушы көзімен» эссе байқауы ұйымдастырылды. Сонымен қатар мектеп және колледж оқушылары, ЖОО студенттері мен магистранттарының қатысуымен өтетін «Ең үздік жұбановтанушы» конкурсы жыл сайын ұйымдастырылып келеді. Осы ретте Қ.Жұбановты тану және таныту жолындағы игі естер әлі де жалғасын табары сөзсіз.

- ☑ Есет Жұбановтың туғанына 90 жыл
- ☑ 90 лет со дня рождения Есета Жубанова
- ☑ 90 years since the birth of Yeset Zhubanov

ЖЫЛЫ ҚАБАҚ ТАНЫТЫП, ЖАҚСЫ КЕҢЕС БЕРГЕНІН ЕШУАҚЫТТА ҰМЫТПАЙМЫН

(жазба автордың Facebook парақшасынан алынып, стилі сақталды)

Есет Жұбанов 90 жаста! Есі бар адамға Есет ағай туралы естелік жазу оңай емес. Десек те ҚазҰЛіктер Кәкішевтің, ЕНУлықтар Жолдасбековтің лекциясын тыңдадық деп жырға бергісіз әңгіме айтқанда, біз де, жұбановшылар, асылдың сынығы саналатын Есет ағайдың дәл өзінің дәрісіне қатысқанымызды қатты мақтан еткіміз келіп кететіндігі рас енді. Есет ағай менің өмірімде тірілей көрген тұңғыш Профессор болатын, сөйтсем, қазақ тіл білімінің тұңғыш профессорының туған ұлы екен, жай ұлы емес, әке жолын жалғаған лингвист ұл екен.

Еркін мен Жайық сияқты (сол кезде Жұбановта бірге оқыған тұрғыластарым ғой) Есет ағайдың сүйікті шәкірттерінің бірі болдым, ағай маңдайымнан сипап, арқамнан қақты деп айта алмаймын, бірақ ұстазымның бір-екі рет жылы қабақ танытып, жақсы кеңес бергенін ешуақытта ұмытпаймын.

Ой, Есет Құдайбергенұлының бізге дәріс оқу үшін лектік дәрісханаға кіруінің өзі бір сән-салтанат еді ғой, қасында біреуі портфелін, біреуі кітаптарын, біреуі папкаларын ұстауға көмектескен, біреуі амандаса кетуге келген факультеттің бүкіл ағайы жүреді ұлардай

шулап және бұл көрініс апта сайын дәл солай қайталанатын. Қоңырау ішке соғылғанда олар кетіп, ағай алдында отырған 100-ден аса студентке «Жалпы тіл білімі» пәнінен дәрісін бастайды, жетпістің ол жақ, бұл жағындағы шағы ғой, лекцияны отырып оқиды. Столдың үстінде Кодуховтың «Общее языкознание» кітабы жатады, ағайдың айтуынша, жалпы тіл білімінен «дені дұрыс кітап», көпке дейін біз де аталған пән бойынша әдебиеттер тізіміндегі бар еңбекті менсіндікпей жүрдік. Жә, сонымен, лекция басталады, ағай ғұмыр бойы академияда отырып, ғылыми мәні жоғары кітап жазған нағыз ғалым ғой, әр сөйлемі сауатты еді, нақты, жинақы, анықтама сияқты екенін 2-курс оқысақ та түйсінетін едік: «Анау мамлүктер заманында, мамлүк дегеніміз - адамның күш-қуатын мал-мүлік ретінде пайдалану...» дей келіп, өзі айтқан әрбір сөздің этимологиясына, әр терминнің түп-тарихына жіті тоқталатын. Ағай лекция оқығанда, алдындағы аудиторияны ақ парақ деп елестетін сияқты еді маған, құдды кітап жазып отырғандай болатын, артық эмоцияға еш берілмейтін және өзі үнемі айтатын: «Ғылымды құртатын нәрсе — сезім, ғылым нақтылық пен дерек-

тілікке құрылу керек» дегенін бірнеше рет естідім. Дауысы жай, монотонды еді, лекциясын тыңдап отырған 100-дің жартысы бір жарты сағаттан кейін қалың ұйқыға кетеді, қалған жартымыз академиялық дәрежедегі құны терең дәрісті құлағымыздың құрышын қандырып, құр тыңдағанға мәз болыппыз, қазір бармағымды тістеп өкінем, жазып алу керек еді ғой, енді еш жерде қайталанбайтын ғылыми материал екенін балалықпен білмеппіз. Арасында бізге де әр түрлі сауалдар тастайды: «Өмір деген арабтың сөзі екенін білесіңдер, ендеше, адамның жүріп өткен жолын білдіретін қазақтың төл сөзі болмаған ба?» деді бір күні. Аудиторияда үнсіздік. Ағайдың өзі жауап берді: «Қазақтың эпикалық дастандарында адамның ғұмырын Жүрім дейді, сенбесеңдер қарап көріңдер». Қызық. «Қазақта әйел деген сөз болмаған, біздің ұлт ару дейді, бәйбіше дейді, қатын дейді. XX ғасырдың 40-50 жылдарында орыстың «женщина» сөзін қазақшаға аудару үшін арабтың «ғайал» деген сөзін «әйел» деп алыпты, мағынасы отты көсейтін құрал дегенді білдіреді» дегенді де ағайдан естігенбіз. Қызық.

Есет ағай баппен лекция оқып отырғанда, курстағы 100 қыздың біреулерін көріп кету үшін итф-тің ұлдары әлсін-әлсін есік ашпай ма, ағай сонда дауыс ырғағын бір бұзбай: «Анау боқмұрындарыңа айтыңдар, сабақтан кейін келсін» дейді жаймен ғана, адресаттар қызарақтап төмен қарайды». Бір күні есік ашылды да, көз ілеспес жылдамдықпен жабылды. «Кім болды екен?» деді ағай. Алдыңғы партада отырған мен: «Мұрынбоқтар ғой, ағай» дедім. Сол кезде ағай маған тесіле қарады да: «Мен мұрынбоқ демеймін, боқмұрын деймін. Екеуінің мағынасы екі басқа» деді. Аудиторияда қыран-топан күлкі. Расымен, ойланып қарасам, мұрынбоқ не деген сұраққа жауап береді де, боқмұрын кім деген сұраққа жауап береді екен.

Бірде лекция аяқталғасын: «Маған сұрақ қойыңдар» деді. «Сталинді жек көресіз бе?» дедім. «Не үшін?» деді. «Әкеңізді атып тастаған жоқ па?» дедім. «Жек көрмеймін, жалғыз менің әкемді атқан жоқ. Әкемнің талайына жазылған тағдыры солай, болу керек, болды. Тарихты ешкім өзгерте алмайды» деп қысқа ғана қайырды.

Магистратурада оқып жүргенде «Халық әдеби тілінің лингво-стистикалық аспектілері» деген кітабы жарыққа шығып, бізге үй тапсырмасы ретінде «Менің жаңа кітабыма сын жазып келіңдер» деді. Есейіп, тіс қағып қалған кезіміз ғой, ағайдың әдемі юморға жақын екенін біліп алдық, ертеңіне сабақты былай бастадым: «Профессор Есет Құдайбергенұлының кітаптарының аты өте сәтті қойылады, басқасын былай қойғанда, «Эпос тілінің өрнектерін» қараңызшы, қандай бығиналы атау» деп жүзіне қорқа-соқтап үңіліп едім, ағай сондай мейірімді жүзбен: «Магистрант Жұмағалиева, сол кітаптың аты өзіме де ерекше ұнайды» демесі бар ма?! Әрі қарай: «Мына жаңа кітабыңызды толық оқып шықтым, ең бірінші айтатыным, «Қордаланған» деген сөзді өте жиі пайдаланады екенсіз» деп едім. «Білем, жақсы көретін сөзім» деді. Сөйтіп, жаңа ғылыми еңбекті ауырымен бірге біраз талдадық. Осы сабақтарда ағайдың бізге айтқан әңгімелерінің негізгі түйіні — ғылымға адалдық туралы еді. Бірде «Әдебиетші ғалымдардан кімді жақсы көресіз?» деп қалдым. «Кәкішевті мойындаймын, нағыз ғалым, әлемнің архивін ақтарып келе жатыр, өте еңбекқор зерттеуші, кітаптарын түгел оқып шық» деген жауап алдым.

Есет ағай дүниеден өткеннен кейін оның «Толғауы тоқсан қызыл тілі...» қолыма түсті, «Бұл кітабыңыздың атауы да күшті қойылған екен» деп ішімнен күбірледім.

Артында өлмейтін ғылыми мұрасы қалған Есет ағаймыздың есімі ешқашан өшпейтініне кәміл сенеміз.

Рита Жұмағалиева,
Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің «Қазақ әдебиеті» кафедрасының аға оқытушысы, филология магистрі

- ☑ Күдайберген Жұбановтың туғанына 120 жыл
- ☑ 120 лет со дня рождения Кудайбергена Жубанова
- ☑ 120 years since the birth of Kudaibergen Zhubanov

— Ардақ Есетқызы, профессор Қ.Жұбановтың білім алып, жоғарғы деңгейге жетуіне сөз жоқ, әкесі Қуанның үлесі айрықша емес пе? Тума таланттың білім алу жолындағы ең алғашқы ізденістері туралы айтсаңыз?

— Құдайберген және Ахмет аталарымыздың әкесі Қуанның оқу-іліміне құштарлық қасиеті осы екі баласына дарыған десем артық айтқандық болмас. Жұбан ауылының тұрғындары бала оқытпақшы болып шешім шығарғанда, Қуан атамның мектеп салдыратын шығынды өзі көтеріп, Сатыбалды ұстаға шым ойдырып, «қоржын үй» салғызады. Салынып біткен кезде көзі ашық, сауатты молда іздейді. Алғашқыда ауыл адамдары Қуан атамның бұл әрекетіне «балаларымыз бұзылып кетеді» деп үре қарап, балаларын мектепке бермей қояды. Бұған мойымаған Қуан ақсақал өз ұлдары Құдайберген мен Ахметтің жанына туғандарының қыздарын да мектепке беріп, оларды Уфадағы «Ғалия» медресесін бітіріп келген Әбділла Беркінов оқыта бастайды. Атам қазіргі Жаңатұрмыс ауылындағы имамнан сабақ алып, араб тілін үйренген. Содан соң екі кластық училищені бітіріп, 14 жасында Орынбордағы Хусайния медресесіне оқуға түседі. Хусайния медресесі тек құлшылық қылатын жер болмаған, ол жерден Қ.Жұбанов татар, парсы тілдерін оқып, еркін хат алмаса алған.

— Білім-ғылым жолында жасаған бетбұрыстарымен қатар, қоғамдық қызметті де қатар алып жүргендігінен хабардармыз. Осы жайлы айта отырсаңыз.

— Қ.Жұбановтың ең алғашқы еңбек жолы ауыл мектебінде мұғалім болудан басталған. Оқу-ағарту ісіне айрықша қабілетті дарынды жасты көп ұзамай ауыл мектебіннен облыс орталығына шақыртады. 1925 жылы Ақтөбе қаласының губерниялық оқу бөлімінде методист, одан әрі сол бөлімде басшы қызметтерін атқарған. 1928 жылы ел астанасы Қызылордаға нұсқаушылық қызметке шақыртумен келеді. Бірақ көп ұзамай Санкт-Петербургке Қазақстанның атынан ғылыми білім алуға жіберіледі. 1929 жылдан бірінші, Шығыс тілдері институтында түрік тілдері мамандығы бойынша білім алса, 1930-32 жылдары СССР Ғылым Академиясының Тіл және ойлау институтында ғылымды зерделеген. Елге оралған соң өмірінің соңғы күндеріне дейін Абай атындағы ҚазПИ-дің лингвистика кафедрасының меңгерушісі, осы оқу орнының профессоры болып тағайындалады. Басшылық қызметтерде жүріп елдегі ең көкейкесті мәселелерді шешуге атсалысқан. Сол кезеңдегі қазақ кітаптарының

Ардақ Жұбанова
Филология
ғылымдарының
кандидаты,
тіл зерттеуші

АТАМ ҚҰДАЙБЕРГЕН МЕН ӘКЕМ ЕСЕТТІҢ ӨМІРЛЕРІ МАҒАН ЗОР ТАҒЫЛЫМ

тапшылығы, білімді мұғалімдердің жеткіліксіздігі туралы жобаларын дайындаған. Әрі қарай ғылыми жұмыспен айналыса жүріп, белді орындарда жұмыс жасаған.

— Қ.Жұбанов 1930 жылдары профессор В.Г.Короленконың «Без языка» деген еңбегін аударған екен. Тағы да қандай шетелдік ғалымдардың еңбектерімен таныс болып, байланыс жасаған?

— Қ.Жұбанов шетелдік әдебиет пен басқа да салалармен тығыз байланыста болған. Хат жазысып, пікір алмасып қана қоймастан, өздеріңіз білесіздер, ғылыми-зерттеу еңбектерінде салыстырмалы талдау жасап, мысалдар келтіріп отырған. Құдайберген Жұбанов – өзіне де, өзгеге де асқан сыншыл көзқараспен қарайтын адам болған. Мәселен, зерттеуші А.И. Самойленконың қазақ мақалдарын сөзбе-сөз аударғанына көңілі толмай, тәржімалау барысында мақал-мәтелдердің мағынасын жоғалтқанына риза болмаған. Тіл біліміне қатысты айтып кеткен ой-тұжырымдары – бүгінгі күнде де құндылығын жоғалтқан жоқ. Н.Я. Марр оның «Төңкеріс және қазақтың ұлт тілі» атты мақаласына қызығып, аударма жасаған екен.

— Қ.Жұбановтың публицистикалық шығармалары жөнінде не айта аласыз?

— Мен сізге бір ақпарат айтайын. Ақырап ағамыз Ленинградта оқып жүргенде аяқ астынан әкесінің мақаласын көріп қалған. Ол кезде Қ.Жұбанов әлі ақталмады, сондықтан оны алуға жүрегі дауаламай, лезде мақаланы көшіріп жазып, Алматыға, ағасы Есетке жолдаған. Ал соны әкем маған 2004 жылы ғана көрсетті. Себебі екенің

әр жұмысын балалары ұқыпты ұстап, арақашан бағалай білген. Мақаланың атауы – «Бас әріп қажет пе?». Бұл еңбектің ғылыми құны аса зор екені бізге мәлім. Бұдан өзге де көптеген мақалалар жазып, өзінің ойын анық ері айқын жеткізе білген. Тіл біліміне арналған мақалалары бір төбе болса, әдебиет, өнер және мәдениет салаларына байланысты жазған жарияланымдары бір төбе. Мысалы, 1934 жылы жазған «Абай – қазақ әдебиетінің классигі», «Қазақ музыкасындағы күй жанрының пайда болуы», «Түркі әдебиеттер тілінің танымы» атты күні бүгінге дейін құндылығы жоғары мақалалары бар. Негізінен мақалаларының тағы бір шоғыры – сол кездегі уақытқа сай жазылған. Саяси өмірге нақты араласпағанымен, жер, ұлт мәселесіне келгенде бей-жай қарамай, табандылық көрсеткен.

— Қ.Жұбанов тек лингвистика саласында ғана танылған жоқ, ол қызыққан, шұғылданған істер бағыты сан алуан. Осы жайында сіздің аузыңыздан білсек.

— Қ.Жұбанов – ғалым-профессор, ұстаз, публицист, көреген сыншы, парасатты басшы, тамаша суретші, дарынды түркітанушы, ол – әрі адал дос, әрі қамқор еке... Иә, осындай қаншама талант пен талғам бір адамның бойына қалайша сыйды деп таң қаламын кейде. Мектепте мұғалім бола жүріп, грамматиканы оқыту барысында бай еріпті төрт символмен таңбалайтын қиындықтарға кездескен Қ.Жұбанов кейіннен жаңа грамматика жасау ісіне айрықша көңіл бөліп, ғылыми еңбектер жазған.

Қ.Жұбанов – берік дос. Себебі сол замандағы барлық қоғам қайраткерлері мен белсенділерімен

етене жақын араласқан. Айталық, Ахмет пен Құдайберген – бір саланың мамандары және түсінігі мен ұстанымы бір достар болған. Оған бір дәлел Ахмет Байтұрсынұлы халық жауы болып, қызметтен босағанда, жалғыз Қ.Жұбанов көмек қолын созып, жұмыс берген. Тығырыққа тірелген досына ақ ниетімен жебеу болған. Бір-біріне көмектесіп өткен. Өнер саласының майталманы Темірбек Жүргенов те Құдайберген Жұбановқа өзіндей сенген. Барлық шығармаларын әкеліп тексеріп деседі. Онан соң қоғам зиялылары І.Жансүгіров, Б.Майлин сынды тұлғалармен адал достықтың үлгісін көрсеткен. Құдайберген Жұбанов өнер саласына да айтарлықтай ізін салдырған. Олай деуімнің себебі, 1925 жылы «Сегіз бен Мақпал» атты халық поэмасының желісімен пьеса жазса, 1926 жылы М.Әуезовтің «Еңлік-Кебек» пьесасын Ақтөбе қаласында өзінің режиссерлік етуімен қойған. Атам домбырада да шебер ойнаған.

— Ғалымға 1937 жылы «халық жауы» деген жалған айып тағылып, ату жазасына кесілді. Сол бір қиын кезеңдерде балаларын аман өсіріп, ержеткізген жұбайы, әжеңіз Раушан Жұбанова туралы да айтып берсеңіз...

— Әжем біз үшін ерқашан ұлы болды. Неге дейсіз ғой? Оның себебі 6 баланы өмірге әкеліп, жарын түрмеге тоғытқанда, қанша қиындық кездесе де, сабырға жөндіріп, балаларын аман-сау жетілдірді, оқытты. Атамды алып кеткен кезде өпкем Мұслима 14 жаста болса, Асқар ағамның дүние есігін ашқанына санаулы ғана күн болған екен. Әжем үнемі тергеушімен хабарласып, күйеуімен кездесіп тұрған, бірақ бұл қуаныш ұзаққа созылмаған сынқайлы. Сонан соң өзі түрмеге барып, хабар алысқысы келген. Соны байқаған І.Жансүгіровтың жұбайы Фатима Төребаева Раушан әжеме: «Бұл жерге келе берме, келе бергеннен ешқандай пайда болмайды. Балаларды ойласаң тыныш отыр, әйтпесе сені де аяқ астынан ұстап алуы мүмкін», - деген екен. Содан кейін әжем хабар алыса алмағасын, балаларының болашағын ойлап, туған жері Жұрынға оралған. Құдайберген атамыз 1958 жылы ақталған сәтте М.Әуезов пен М.Балақаев әжемнен сүйінші сұрап, «ақталды» деген қағазын көрсетіп, үйіне барған. Сонда әжем жасқа булығып: «Уа, Құдайберген, сенің ұрпағыңды, бала-шағанды аман сақтадым», - депті. Олай айтқан себебі, басқа ату жазасына кесілген зиялылардың ұрпақтары тарыдай шашылған. Соған қарап, шүкіршілік еткен.

— Құдайберген Жұбановтың қандай әке болғанын балаларының шығармаларынан, сұқбаттарынан оқи аламыз. Олар да «халық жауының баласы» деген жалдан зәбір көрген шығар...

— Иә, біздің әулет қиыншылықты аз көрген жоқ. Атам ұсталып кеткесін ауылдарына қайтқанда адамдардың кейбіреулері

- ✓ Есет Жұбановтың туғанына 90 жыл
- ✓ 90 лет со дня рождения Есета Жубанова
- ✓ 90 years since the birth of Yeset Zhubanov

араласпаған. Мысалы бір оқиғаны айта кетсем. Ақырап ағамыз бір топ балалармен бірге далалыққа барып, жұмыс істейді екен. Жұмыс біткенде балаларды ауылға алып қайтуға көлік келген кезде, «халық жауының» баласы деп ылғи Ақырып ағамызды тастап кетеді екен. Бірақ Құдайберген атамыздың балалары қаншама қиындық көрсе де, жеңілмеді, оқып, білім алып, дами түсті. Атамыздың 6 баласы сол ауыр күндерде: «Біз әкеміздің атына кір келтірмейміз, қайта атын шығарамыз. Біз халық жауының баласы емеспіз!», — деп өзара серттенген екен. Әрине Жұбановтар әулеті — феномен-тұлғалар. Әр баласы сан салада жетістікке жетіп, өке жолын қайта түлетті. Мен өз әулетіммен мақтана аламын! Ел мақтана алады!

— Құдайбергеннің інісі Ахмет Қуанұлы Жұбанов — өнертану саласының майталманы. Ол кісі жөнінде де айта кетсеңіз.

— Мен Ахмет атама сексіз ризамын. Себебі ағасы ұсталып кеткеннен кейін ағасының отбасына қамқорлық көрсеткен. Ағалық мейірімді аямаған жанашыр кісі болған. Оның музыка саласына деген құштарлығы ерекше байқалған. Жас кезінен естіген әндерін нотаға түсіріп, өз бағасын беріп отырған. 1935 жылы үйіне күйші Дина Нұрпейісова қонаққа келгенде, күйшінің шығармаларын нотаға түсіргісі келеді. Бірақ түсіре алмаған, себебі Дина Нұрпейісова суырыпсалма күйші, бір шығарған күйін екінші қайтара орындағанда, күй басқаша сипатпен төгіледі екен. Ахмет Жұбанов оны кейін түсінген. 1950 жылдары жұмыс істеп жүргенде де оған қауіп төнді, жұмыстан шығарды. Кейін өзін-өзі ақтап, қоғамға қайта оралды. Ахмет атамның қызы Ғазиза Жұбанова — өке жолын қуған өнертанушы ғалым болды.

— Халқымыздың «Әкеден ұл туса игі еді, өке жолын қуса игі еді» деген дана сөзінің Есет Құдайбергенұлы Жұбановқа тікелей қатысы бар. Есет Жұбановтың қазақ тіл білімі саласындағы еңбегі өте зор. Өз өкеніз туралы да айтып өтсеңіз...

— Әкем атамның жолын әрі қарай жалғастырушы болды. Ол кісі «Әкемнің шығармаларын қайта-қайыра оқыған сайын жаңа қырлары ашыла бастайды» деп үнемі айтып отыратын. Сол айтулы ғалым болған әкесінің ғылыми мұрасын қайта таныту үшін жан аямастан еңбек етті. Атамыз ақталған 1953 жылдан бастап, үлкен кісілерден, атамның көзін көргендерден бір-екі ауыз пікір айтса да жазып алып, Қ.Жұбанов өңбектерін жинақтап, баспаға дайындауға күш салды. Біздің үйімізде небір газет-журналдар, кітаптар

өте көп болатын. Әкем олардың бірін қалдырмай оқып, әкесі туралы жаңа бір дерек кездесе ме деп отыратын. Әкем, Есет Құдайбергенұлы әдеби тіл мәселесін зерттеуге аса көңіл бөлді. Қазақ эпостарын түбегейлі зерттеп, ғылыми диссертация жазған. Онан соң «Қозы көрпеш-Баян сұлу» дастанының лингво-поэтикалық қырын терең зерттеді. 1991 жылдан бастап, қазіргі Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университетінің жанынан ашылған «Жұбановтану» зертханасының меңгерушісі қызметін атқарған. Осы уақыттарда әкесінің барлық шығармаларын зерттеумен айналысты. Қарап отырсам әкем эпостану, жұбановтану, түркітану салаларына ерекше көңіл бөлген екен.

Менің әкем — мен үшін ең қымбат адам. Әкемді ерекше сыйладым. Ол кісіні әкем болғандығы үшін ғана емес, сырлас досымдай құрмет тұттым. Қазірде өмірден өтіп кеткен әкем мен анамды қаты сағынамын, іздеймін, кез келген жағдайда, әкем қандай пікір білдірген болар еді деген ойға батамын. Балалық шақта, жастау кезімде әкем ақыл айтудан жалықпайтын еді. Ол кезде түсінбедім бе, салғырт тыңдаған кездерім де болды. Осыным үшін өкінемін. Менің де ғылым жолын таңдауыма әрине, әкем себепкер болды. Ғылым әлеміне кезімді ашты десем де болады. Әкем ерқашан қатаң талап қоятын. Мен кандидаттық диссертациямды қорғауға дайындалып жүрген кезімде, авторефератымды Алматыда жүргенде замандас досына тексертуге апар деді. Ол кісі де өз әкем секілді, ғылыми жұмысымды «қызылға бояп» сызып, егжей-тегжейлі тексеріп берді. Бастапқыда ашуланып, әкеме айтқанымда ғалым досының осы қызметін ерекше бағалады. Одан соң маған «Өмірде ешкімге қол жаймай. Өзің қалай ойладың, соны орында. Қабырғамен кеңес» деп еді. Әкем менен еш уақытта ақыл-кеңесін аяған емес. Барлық бастамаларыма қолдау танытатын. Бағамдап қарасам, бұның барлығы да маған көп тәжірибе болған екен. Атам Құдайберген мен әкем Есеттің өмірлері мен үшін зор тағылым.

— Уақыт бөліп, сұқбат бергеніңізге көп-көп рақмет!

— Аман бол! Өзіңе де рақмет!

Сұқбат алған
Дос Қуат,
Қ.Жұбанов атындағы
АӘМУ-і филология
факультетінің I курс студенті,
«Үздік жұбановтанушы»
дәстүрлі III республикалық
жобалар сайысына
қатысушы.
Жетекшісі: аға оқытушы,
ғ.ғ.м. Ә.Ж.Ұлықпаева

ҰСТАВЫМНЫҢ ҰЛАҒАТЫ ЕСІМДЕ

Меруерт АМАНҒАЗИЕВА
филология ғылымдарының
кандидаты, С.Бәйішев
атындағы Ақтөбе
университетінің доценті

— Ғылыми жетекшінің
Е.Жұбанов сізге қандай тақырыпты зерттеуге ұсынды?

— Мен түркі тілдеріндегі ұлттық мәдени ерекшеліктерді сақтаған космонимдерді зерттедім. Бұл тақырыптың өзі айтып тұрғандай, «түркі тілдері», «ұлттық мәдени ерекшеліктері», «аспандағы атаулар» деген сөздер бүкіл түркі дүниесінің ой-танымдарын бірлікте қарастыруды қажет ететін күрделі зерттеу болды. Әлемнің ғылыми бейнесі мен тілдік бейнесін аспан атаулары арқылы таныттым. Осы еңбегімді зерттеу барысында ғылыми жетекшім Е.Жұбановтың айтқан сөздері мен ақыл-кеңестерін орындай жүріп, оның тума талант ғалым екендігіне көз жеткіздім.

— Ғалым Е.Жұбановтың эпос тілін зерттеу саласына қосқан жаңалықтарының бірін атап өтсеңіз.

Халық әдебиеті үлгілерінің тілдік құрамын зерттеудің теориялық деңгейлерін жан-жақты саралаған ғалым Е.Жұбанов ғылыми құнды-құнды ойлар қалдырды. Соның бірін айтсам, ғалымдардың пайымдауынша, «қазақ халқының бай эпос дәстүрі өзінің басын сонау Орхон ескерткіштерінен алады» деген пікір болған. Ал ғалым Е.Жұбанов бұл дұрыс емес, негізсіз пікір екенін, себебі қазақ тілі, оның халықтық әдебиетінің үлгілері ол әлі «қазақ» деп аталмай тұрған кезде-ақ ру-тайпа одақтарының қарым-қатынас құралы, солардың көркем тілінің негізі болып өмір сүріп келгенін, сондықтан қазақ халқы әдебиетінің эпикалық бай дәстүрі Орхон ескерткіштерінен басталмайды, ауызекі әдебиет дәстүрі ешқашан жазба әдебиетінен басталмайды, керісінше ескерткіш атаулы көне жазулардың бәрі стильдік сипаты жағынан эпос жүйесіне, оның кейіпкерлеріне барынша еліктеуден, ауызекі сөз өнерінің эпикалық дәстүріне мейіп бөй ұрудан тұған әдебиет үлгілері екенін дәлелдеп берді.

— Есет ағайдың бойында оның ғалымдығынан басқа қандай ізгі қасиеттері бар еді?

— «Жақсының жақсылығын айт» дегендей, Есет ағайдың ғалымдығымен қатарласа жүретін оның бойында тауып айтқыштық шешендігі, сөзді шебер қиыстыра

жазатын сөз зергерлігі, т.б. неше түрлі айта жүретін жақсы қасиеттері бар. Кейде жазған мақалаларымызды ағайға тексеріп алатынбыз. Әр сөйлемге зейін сала қарай отырып, қолындағы қаламымен сөйлем ортасында тұрған сөзді түзетіп, бас жағына қарай, ал алдыңғы жағындағы сөзді соңына қарай қозғап, араларына сөз қыстырып, өзгертіп береді. Ақ қағаз бетіне Есет ағайдың қаламымен түсірілген сызық іздерін қуалай отырып, сөздерді орын-орнына қойып, сөйлемдерді қайта көшіріп шығамыз. Содан кейін оқығанда, міне керемет, өз жазғанымызды өзіміз танымай, қағаз бетіндегі сөйлемдерге жан бітіп, олардың өзі жазғаныңды баяндап жатқандай әсер алатын едік.

Есет ағай тауып айта білетін ділмар, ретімен әзілқой да еді. Бірде ол жас оқытушының бірінің ашық сабағын көруге келеді. Уақытын шатастырып, бір сағат кешігіп келіп тұрған Есет ағай жабық есіктің тұтқасын тартып көріп, өзіне тән жайбарақат түрмен «бұл ашық сабақ емес, жабық сабақ болды ғой» депті. Ағайдың айтқыштығын білетін әріптес шәкірттері кейде әдейі сөзге тартып отырады. Жұмысқа үйі жақын болғандықтан ба, Есет ағай үстіне жеңіл күрте киіп жүреді екен. Соны байқаған бір жас оқытушы әзілмен: «Ағай сіздің күртеңіз сәннен қалды, мынадай тон алыңыз, тоңып қалыпсыз, әрі жылы болады» деп, өзінің үстіндегі ұзын тонын көрсетеді. Ертеңіне ұзын емес, керісінше су жаңа қысқа тон киген ағайды көріп, тағы әзілдемек болып, сәлемдесіп, жақындайды. Сол кезде жас жігіттің сәлемін алған Есет ағай: «Ұзын тон сәннен қалғаны қашан» деп тоқтамай өте беріпті. Есет ағайды еске алғанда әріптес шәкірттері әлі күнге оның осындай жақсы қасиеттерін жарыса қайталап, рақаттана күліп аламыз.

Ана тіліміз бен халық әдебиетін сүю, оны қадірлеу, терең зерттеу жолындағы істерін ұстазымның ұрпаққа қалдырған ұлағаты деп білемін.

Сұқбат алған
Айжан Ерланқызы,
Қ.Жұбанов атындағы
АӘМУ-і филология
факультетінің 2 курс студенті,
«Үздік жұбановтанушы»
дәстүрлі III республикалық
жобалар сайысына қатысушы.
Жетекшісі: ф.ғ.к., доцент
Н.А.Садуақас

- ✓ Құдайберген Жұбановтың туғанына 120 жыл
- ✓ 120 лет со дня рождения Кудайбергена Жубанова
- ✓ 120 years since the birth of Kudaibergen Zhubanov

ЖҰБАНОВТАР МҰРАСЫ —

ЕШ УАҚЫТТА ӨШПЕЙТІН, АЛТЫН СИЯҚТЫ ЖАРҚЫРАП ТҰРАТЫН АСЫЛ МҰРА

Мұхтар Мирон, филология ғылымдарының кандидаты, доцент С.Бөйішев атындағы Ақтөбе университетінің «Рухани жаңғыру» орталығының директоры

— Сіздің ойыңызша Қ.К. Жұбанов мұраларының құндылығы неде?

— Профессор Жұбанов мұраларын оқыған сайын оны жаңа бір қырынан аша түскендей боламыз. Себебі оның сонау 30-жылдары қазақтың тілі, әдебиеті, мәдениеті, өнері, салт-дәстүрі жайында жазылған шағын мақалаларынан бастап, шоқтығы биік «Қазақ тілінің грамматикасы», «Абай — қазақ әдебиетінің классигі», «Төңкеріс және қазақтың ұлт тілі» деген еңбектерінде және «Қазақ музыкасындағы күй жанрының пайда болуы жайлы» мақаласында осы мәселелердің барлығын қарастырып өткен. Қамшының сабындай қысқа ғана ғұмырында Құдайберген Жұбанов ұлтына өлмес мол мұра қалдырған ғұлама ғалым.

— Қазіргі тіл білімінің заманауи бағыттарымен байланысы қандай?

— Жоғарыда айтылған зерттеу еңбектерінің қай қайсыны қарайтын болсақта, бүгінгі күнмен сабақтастып келгенін айта аламыз. Құдайберген Жұбанов өзінің «Қазақ тілінің грамматикасы» деген еңбегінде тіл білімін жаңа бағыттармен байланыстырады. Құдайберген Жұбанов 1929 жылы Ленинградтағы аспирантураны оқып жүрген кездің өзін-

де Еуропаның философ, филолог ғалымдарымен, олардың еңбектерін оқи отырып ой таластырып отырған. Біз оны еңбектерінен көреміз. Ол тілді тек қатынас құралы деп есептемейді, «тіл — ол ұлттың жаны, ұлттың рухы» деген тұжырым жасайды, бұл — бір. Ал екіншіден, тіл және этнос деген бөлімінде тіл ұлттың әдет ғұрпымен тікелей байланысты екенін көрсетеді. «Қазақ тілі бойынша зерттеулер» деген еңбегін қарасаңыздар, сонда барлығы айқын көрсетілген. «Қазақ тілінің грамматикасы», «Қазақ тілі бойынша зерттеулер» деген еңбектерінің жарыққа шығуына сол кездегі Құдайберген Жұбановтың шәкірттері үлесін қосқан. Мәселен Шамғали Сарыбаев студент кезінде оның бәрін жинап, жазып отырып, кейін Құдайберген Жұбанов ұсталып кеткеннен кейін ол еңбектерін қолжазба ретінде інісі Ахмет Жұбановқа тапсырған. Одан бұл қолжазба менің ұстазым Есет Жұбановтың қолына тиеді. Құдайберген Жұбанов ақталғаннан кейін сол еңбекті біз 1995 жылдан бастап жазуға кірістік. Оны 1999 жылы латын графикасынан кириллицаға аудардық. Сол жылы «Қазақ тілі жөніндегі зерттеулер» деген атпен жарық көрді.

— Латын графикасына қатысты мәселелер қозғаған ба?

— Сол кездің өзінде-ақ, яғни отызыншы жылдары ол қазақ жазуының латын графикасын қолдаушылардың бірі болған. Құдайберген Жұбановтың пікірінше, латынға көшу — бұл өркениетке жетудің бір жолы. Бүгінгі күні рухани

жаңғыруды қолдауда айтылып жүрген бұл мәселені Құдайберген Жұбанов отызыншы жылдары айтқан болатын. Латын әліпбиін оқытуға байланысты біздің Ақтөбе облысынан шығатын «Кедей» деген газет болды. Біздің облыстық мұрағатта бар. Сонда «Латын жазуын үйренейік» деген айдармен Қ.Жұбанов мақала жариялап отырған.

— Шәкірт ретінде Жұбановтар мұрасына насихаттау барысында жұмыстанасыз ба?

— Әрине, бұған байланысты мен ең бірінші өз ғылыми жұмысымды айта аламын. Ол Қ.Жұбановтың публицистикалық мұраларына арналған болатын. Менің ұстазым Есет Құдайбергенұлы Жұбанов болды. Міне, содан бастап мен барлық саналы ғұмырымда Жұбанов мұрасымен шұғылданып келе жатырмын деуге болады. Жұбанов балаларына қатысты бір монографиям жарыққа шыққан. 2018 жылы «Дара жол» бағдарламасына қатысып, Жұбановтар мұрасына байланысты өз ойымды білдіргенмін. Бұл да бір өзімнің шәкірт есебінде парызым деп есептеймін. Мен үшін Жұбановтар мұрасы — еш уақытта өшпейтін, алтын сияқты жарқырап тұратын асыл мұра.

Сұқбат алған Альбина Тұрлыбекова, Қ.Жұбанов атындағы АӘМУ-і «Қазақ тілі мен әдебиеті» мамандығының 2 курс магистранты «Үздік жұбановтанушы» дәстүрлі III республикалық жобалар сайысына қатысушы.

АДАМДЫҚТЫ ЖОҒАРЫРАҚ ҰСТАП, ЖҮГІНЕР МЕЖЕСІ ЕТТІ

**Еркін Қалиев
Есет Жұбановтың шәкірті
Ақтөбе облысы, Шалқар қаласы**

— Ғылыми ізденістің бағыты қалай айқындалды? Ұстазыңыздың үлесі, ықпалы болды ма?

— Ғылыми ізденіс бағыты Қ.Жұбанов еңбектерін кеңінен тарату мақсатына байланысты бұрыннан анықталып қойған секілді. Есет ағай әкесінің жұмыстарын заманауи қырынан танытқысы келді. 2000-жылдардағы жаңаша бағыт «Когнитологиялық лингвистика» болатын. Тақырып та осы төңіректе еді.

— Ұстазыңыздан алған ең маңызды сабақ қандай?

— Есет ағайдың барлық сабағы өте маңызды. Дәріс түрінде өткені де, күнделікті қарапайым әңгімесі де — ойланған адамға үлкен сабақ.

— Есет Құдайбергенұлының ғылымдық және адамдық бейнелерінде айырмашылық болды ма?

— Есет ағай — ғалымдық пен адамдықты тең алып өткен адам. Менің ол кісіден сезгенім — адамдықты жоғарырақ ұстап, жүгінер межесі етті. Ағайда менмендік, тәкапарлық, пасықтық дегендер атымен болмады, өте қарапайым еді. Ол кісіні жасы егде тартқан шақта балалық таза көңілді сақтап қалудың үлгісі дер едім.

— Ғылыми ізденістерден басқа Есет Құдайбергенұлымен сізді не байланыстырады?

— Ағаймен мені не байланыстырады?.. «Жамандарға басшы болғанша, жақсының атқосшысы бол» деген ғой. Ағайдың ғылыми кеңесінен басқалары да — тұрмысқа қажетті нәрселерін екелу, басқа ұсақ-түйек жұмыстарын жасау мен үшін туған үйімнің шаруасын атқарғанмен бірдей болды. Ағай ұстазым ғана емес, әкемдей болып кетті десем артық айтқаным емес. Зайыбы Қатира апай да жақын рулас болғандықтан, «інім» деп іш тартатын. Қазір ол екі кісімен естеліктер ғана байланыстырады.

— Ұстаз бен шәкірт арасында қызықты, тосын жағдайлар болды ма?

— Қызықты сәттер көп болды... Есет ағай шахматты жақсы көретін. Бірде үйінде шахмат ойнап отыр едік. Ағайдың қант диабеті бар еді. «Қаланың құрметті азаматы» марапатын алған ағайға қалалық әкімдік қызметкері төсбелгі мен бір қорап шоколад әкелген ғой. «Әлгі адамға «Мен мұндайды жемеймін ғой» деп айтайын дедім де, «олай десем, қайтадан алып кетер» деп үндемедім», - деді. Ағайдың ешбір жасандылықсыз, таза табиғатымен айтқан бұл сөзінен кейін мен шахмат ойнай алмай күлдім. Маған қосыла өзі де күліп еді сонда. Одан басқа да жүрегімді жылытар естеліктер көп.

— Ғылымда бақ шабады ма, бап шабады ма? Қалай ойлайсыз?

— Менің ойымша, бап — адамнан, бақ — АЛЛАдан. Сондықтан бақ шабатын сияқты. Адамның емес, АЛЛАНЫң дегені болады. Аспирантураның 3 жылын төмамдағанмен, ғылыми жұмысымды аяғына жеткізбедім. Бірақ оған титтей де өкінеймін. Мүмкін сенбейтін шығарсыз, мен үшін Есет ағайдың тек шәкірті емес, туғанындай жақын тартып, сенім білдіргені, ой бөліскені, дастарқанынан баласындай дәм татқаным кез келген атағыңыздан қымбат. Есет ағай туралы көпшілік алдында айтарымның болғанын бағым деп есептеймін.

— Есет Жұбановтың қандай ғылыми мұрасын танысуға, зерттеуге ұсынар едіңіз?

— Ағайдың қай еңбегін қарасаңыз да, шашау шыққан сөз таба алмайсыз. Ол тек ғылымның ғана емес, елдің тағдырына да аландаған. «Толғауы тоқсан қызыл тіл» деген соңғы кітабындағы «Қазақ болып, казак болып...» деген жұмысын оқысаңыз, Есет ағайдың тұлғалық, елжанды табиғатына тереңірек бойлайсыз. Сондықтан кез келген еңбегі зерттеліп, жоғары бағалануға лайық.

Сұқбат алған Аслан Орынбасаров, Қ.Жұбанов атындағы АӘМУ-і тарих факультетінің 3 курс студенті, «Үздік жұбановтанушы» дәстүрлі III республикалық жобалар сайысына қатысушы. Жетекшісі: аға оқытушы, г.ғ.к. С.Х.Әбдіғазиз

☑ Басты жаңалықтар

☑ Главные новости

☑ Main news

ХАЛЫҚАРАЛЫҚ БАҒЫТТА РЕЙСТЕР КӨБЕЙДІ

Елорданы одан әрі дамыту мәселелері қарастырылған мәжілісте Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев тікелей халықаралық әуе рейстерінің санын арттыру қажеттігін айтты. Бүгінгі күні Нұр-Сұлтан қаласынан халықаралық бағытта ұшатын рейстер саны 30-ға да жетпейді. Бұл жеткіліксіз. Осы мәселе шешімін жуық арада шешуді президент Қазақстан үкіметіне тапсырды.

УВЕЛИЧИТСЯ ЧИСЛО МЕЖДУНАРОДНЫХ РЕЙСОВ

На заседании Мажилиса по дальнейшему развитию столицы президент страны Касым-Жомарт Токаев поднял вопрос об увеличении из Нур-Султана прямых международных авиарейсов. Число последних на сегодня менее 30-ти. Это вызывает немало неудобств. Скорое решение вопроса президент поручил Правительству Казахстана.

THE NUMBER OF INTERNATIONAL FLIGHTS WILL BE INCREASE

At the Majilis meeting on the further capital development, President Kassym-Jomart Tokayev raised the issue of increasing direct international flights from Nur Sultan. The number of recent on today less 30 fringes. This causes a lot of inconvenience. The President instructed the Government of Kazakhstan to resolve the issue as soon.

ҚАЗАҚСТАН ПЕДАГОГТАРЫ ӘЛЕМ МҰҒАЛІМІ АТАҒЫНА ҮМІТКЕР

Мұғалімдер күніне арналған салтанатты шарада республикалық «Үздік педагог» байқауының жеңімпаздары анықталып, оларды марапаттау рәсімі өткізілді. Бұл байқау елімізде 8 жылдан бері ұйымдастырылып келеді. Осы жылдар ішінде оған 35 127 педагог қатысып, арасынан мектепке дейінгі, орта, техникалық және кәсіптік білім беру жүйесінде еңбек етіп жатқан 432 мұғалім «Үздік педагог» деп танылған. Үздіктерге 1000 АЕК көлемінде ақшалай сыйақы беріледі және «Үздік педагог» белгісі табысталады. Биылғы ерекшелік «Қазақстан мұғалімі» сыйақысының тағайындалуы. Бұл сыйға Нұр-Сұлтан қаласындағы Дарынды ер балаларға арналған «Білім-инновация» лицей-интернатының математика пәнінің мұғалімі Гул Муаммер лайық болды. 10 үздік педагог «Әлем мұғалімі-2020» халықаралық байқауына қатысуға жолдама алды.

Қазақстан Республикасының Білім және ғылым министрі Асхат Аймағамбетов мұғалімдерді мерекелерімен құттықтап, «Әлемдегі ең асыл мамандық иесі — мұғалім. Сіздер балаларға өмір бойы өздерімен бірге алып жүретін, болашағын және шынайы өмір жолдарын қалыптастыруда ең қажетті нәрсе — білім бересіздер. Сіздердің қажырлы, құрметті, жауапты жұмыстарыңыз үшін алғыс білдіремін. Оқушылардың әрқайсысына деген мейірімділік, парасаттылық және кәсібилік сіздерде жеткілікті, сонымен қатар оларға деген махаббаттарыңыз жүректеріңізден өшпесін. Біздің өмірімізде әрқайсымыздың білімге деген құштарлығымызды оята білген ұстазымыз бар десек, оларға өмір бойы алғыс білдіру

маңызды деп есептеймін. Сыныпта отырған әр оқушы өзін дарынды, ақылды және ерекше бала екенін сезіне білсе, мұны мұғалімнің таланты деп білуіміз керек. Біздің елімізде талантты ұстаздар өте көп, олардың арқасында еліміз үлкен жетістіктерге жетуде. Қымбатты әріптестер, сіздерге денсаулық, бақыт, шығармашылық табыс пен оқушыларыңыздың жоғары жетістіктерге жетуін тілеймін», - деп жүрекжарды тілегін жеткізді.

ҚАЗАХСТАНСКИЕ ПЕДАГОГИ ПОБОРЮТСЯ ЗА ЗВАНИЕ «ЛУЧШИЙ УЧИТЕЛЬ МИРА»

В ходе торжественного мероприятия ко Дню учителя подвели итоги и наградили номинантов республиканского конкурса «Лучший педагог». Этот конкурс в стране проводится уже 8 раз. За эти годы в нем приняли участие 35 127 педагогов. 432 из которых получили высокое звание. Они трудятся в системе дошкольного, среднего, технического и профессионального образования. Лучшие получили денежные сертификаты на сумму 1000 МРП и медаль «Лучший педагог». Особенностью этого года стало объявление премии «Учитель Казахстана». Этой награды удостоился учитель математики лицей-интерната для одаренных мальчиков «Білім-инновация» Гул Муаммер. 10 лучших педагогов получили путевку на международный конкурс «Учитель мира - 2020».

Министр образования и науки Республики Казахстан Асхат Аймағамбетов поздравил учителей с праздником. «Самая драгоценная профессия в мире — профессия учителя. Вы прививаете детям знания, которые они пронесут через всю свою жизнь, определяют настоящее и будущее. Благода-

рю за ваш сложный, уважаемый, ответственный труд. Желаю, чтобы ваши благородство, мудрость, профессионализм и любовь дошли до каждого ученика. У нас у всех есть Учитель, прививший нам тягу к знаниям, которого мы должны благодарить всю жизнь. Если все ученики класса смогут почувствовать себя одаренными, умными и особенными детьми — это, несомненно, заслуга педагога. В нашей стране много талантливых учителей, которые вносят вклад в достижения Казахстана. Дорогие коллеги, желаю вам здоровья, счастья, творческих успехов и высоких достижений вашим ученикам», - выразил пожелания министр.

KAZAKH TEACHERS WILL COMPETE FOR THE TITLE OF «BEST TEACHER OF THE WORLD»

During the solemn event for the Teacher's Day, the results were summed up and the nominees of the Republican contest "Best teacher" were awarded. This competition is held in the country for 8 times. Over the years, it was attended by 35 127 teachers. 432 of which received a high rank. They work in the system of preschool, secondary, technical and vocational education. The best received cash certificates in the amount of 1000 MCI and the medal "Best teacher". A feature of this year was the announcement of the award "Teacher of Kazakhstan". This award was awarded to the mathematics teacher of the boarding school for gifted boys "Bilim-innovation" Gul Muammer. 10 best teachers received a ticket to the international competition "Teacher of the world-2020".

Minister of education and science of the Republic of Kazakhstan Askhat Aimagambetov congratulated teachers on the holiday. «The most precious profession in the world is that of a teacher. You instill in children the knowledge that they will carry through their lives, will determine the present and the future. Thank you for your hard, respected, responsible work. I wish that your generosity, wisdom, professionalism and love reached every student. We all have a Teacher who instilled in us a craving for knowledge, whom we have to thank all our lives. If all students of the class will be able to feel gifted, intelligent and special children it is undoubtedly the merit of the teacher. There are many talented teachers in our country who contribute to the achievements of Kazakhstan. Dear colleagues, I wish you health, happiness, creative success and high achievements to your students, « the Minister expressed his wishes.

☑ Басты жаңалықтар

☑ Главные новости

НҮРПЕЙІС БАЙҒАНИН АТЫНДАҒЫ АЛЛЕЯ

Жұбанов университетінің Нұрпейіс Байғанин атындағы оқу ғимаратының жанынан жыршы атындағы аллея ашылды. Аллеяда Нұрпейіс Байғанин бюсті орнатылды. Енді болашақ филологтар осы жерде тынығып, демалатын болады. Аллеяның ресми ашылуына жыршының көнже келіні, атақты домбырашы Момын Байғаниннің зайыбы Манар Сәтқанқызы, немересі Гүлмира Момынқызы, шебересі Динара Боранбаева қатысты. Бірінші проректор Қуанышбек Шүңкеев «өнері кең тұғырлы, жыр алыбы Жамбылмен теңдес ақын, жырау Нұрпейіс Байғаниннің бейнесіне күнде көз салып жүретін жастарға бұл игілікті іс үлкен өнеге береді»-деді. Шынымен де Нұрпейіс Байғаниннің 85 жыл ғұмырындағы (1860-1945) үлгі істері, өнерге адалдығы, халқына қастерлі болуы адам қызыққандай. Өнер жолында ол заманында көптің аяғы жете бермейтін Мәскеу, Алматы қалаларын аралаған. Жыраулық дәстүрді жаңғыртуға өз үлесін қосып кеткен. 80-ге таянғанда ақынға үкімет әдеби хатшы тағайындап, ақын шығармаларын сақтап қалу шаралары жасалған. Оған «Еңбегі сіңген өнер қайраткері» атағы беріліп, «Құрмет белгісі» орденімен марапаттаған.

АЛЛЕЯ ИМЕНИ НУРПЕЙІСА БАЙГАНИНА

На территории учебного корпуса имени Нурпейис Байганина университета Жубанова открылась одноименная аллея. В центре её установлен бюст певца-сказителя. Теперь будущие филологи проводят свои перемены и отдыхают здесь. На торжественном открытии аллеи присутствовали сноха жыршы, супруга известного домбриста Момына Байганина - Манар Сатканқызы, внучка - Гүлмира Момыновна, правнучка - Динара Боранбаева. «Это благое дело. Ведь молодежь будет каждый день видеть образ создателя высокого искусства, чьи жыры ставят наравне с произведениями Жамбыла, скази-

теля Нурпейиса Байганина»- отметил в своём выступлении первый проректор Қуанышбек Шүңкеев. Действительно, за 85 лет (1860-1945) своей жизни Нурпейис Байганин, благодаря своему честному служению искусству, внес вклад в развитие творчества народа. опередив современников, он посещал, ставшие для многих мечтой, столицы - Москву, Алматы. Он развивал и распространял традицию пения жыров. Когда Н.Байганину исполнилось 80 лет, правительство назначило его литературным секретарем, приступило к сохранению произведений акына. Ему присуждено звание «Заслуженный деятель искусства», награжден орденом «Құрмет белгісі».

ALLEY NAMED AFTER NURPEIS BAYGANIN

On the territory of the educational building named after Nurpeis Baiganin of Zhubanov University, the alley of the same name was opened. In the center of it is a bust of the singer-storyteller. Now future philologists spend their breaks and rest here. The Grand opening of the alley was attended by daughter-in-law zhyrshy, wife of the famous dombrist Momyin Baiganin-Manar Satkankyzy, granddaughter-Gulmira Momynovna, great-granddaughter-Dinara boranbaeva. "It's a good thing. After all, young people will see every day the image of the owner of high art, whose zhyrs are put on an equal footing with the works of Zhambyl, storyteller Nurpeis Bayganin"- said in his speech, the first Vice-rector Kuanyshebek Shunkeyev. Indeed, for 85 years (1860-1945) of his life Nurpeis Baiganin, thanks to his honest service to art, contributed to the development of the people's creativity. Ahead of his contemporaries, he visited the capitals that have become a dream for many-Moscow, Almaty. He developed and spread the tradition of singing zhyrs. When N. Baiganin was 80 years old, the government appointed him literary Secretary, began to preserve the works of akyn. He was awarded the title of "Honored artist", awarded the order "Kurmet Belgisi".

ЭКО-САҒАТТА 10 МЫҢ ТҮП АҒАШ ОТЫРҒЫЗЫЛДЫ

Ақтөбе облысының 402 мектебі республикалық «Эко-сағат» акциясына белсене қатысып, 10 мың түп ағаш отырғызды. Өңір басшысы Оңдасын Сейітұлы Оразалин шара аясында №63 жалпы білім беретін мектеп-лицейге барып, табиғатты қорғау тақырыбына сабақ өткізді. Ол оқушылармен Жер-ананы аялау, табиғатты қорғау, экодемалыс және дұрыс тамақтану жайлы әңгімелесті. Республикалық экосағат акциясы ҚР Экология, геология және табиғи ресурстар министрлігінің, ҚР Білім және ғылым министрлігінің, Қоғамдық маңызы бар бастамаларды дамыту қоры, Экологиялық ұйымдар қауымдастығының бірігіп жасаған бастамасының нәтижесі.

10 ТЫСЯЧ САЖЕНЦЕВ ВЫСАДИЛИ В ХОДЕ ЭКО-ЧАСА

402 школы Актюбинской области приняли активное участие в республиканском «Эко-часе», высадив общими усилиями 10 тысяч деревьев. Глава региона Оңдасын Сейітұлы Оразалин в рамках акции в школе-лицее №63 провёл урок на тему защиты природы. Он говорил со школьниками об экологической активности и правильном питании. Республиканский экочас совместный проект Министерства экологии, геологии и природных ресурсов, Министерства образования и науки, Фонда развития общественно значимых проектов, экологических объединений.

DURING THE ECO-HOUR 10 THOUSAND SEEDLINGS WAS PLANTED

402 schools of Aktoobe region took an active part in the Republican "Eco-hour", planting 10 thousand trees together. The head of the region Ondsasyn Seyitovich Orazalin in the framework of the action in the school-Lyceum №63 held a lesson on the theme of nature protection. He talked to students about environmental activism and proper nutrition. Republican eco-hour is a joint project of the Ministry of ecology, Geology and natural resources, the Ministry of education and science, the Fund for the development of socially important projects, environmental associations.

☑ Main news

варя 2020 года увеличить зарплату преподавателей с 30 до 50%. Мы провели анализ бюджета высших учебных заведений, который показал достаточный резерв для пополнения фонда заработной платы. Также поставлена задача по выделению дополнительной надбавки и академикам, работающим в ВУЗах. Их не так много в системе высшего образования, при том, что нам необходимо создать научную элиту. Хочу отметить, что все эти процессы пройдут без привлечения бюджетных средств. Все будет реализовано в рамках уже имеющихся возможностей. В будущем будут разработаны меры по поддержке молодых ученых», — сказал министр.

MINISTER ASKHAT AIMAGAMBETOV RAISED THE SALARIES OF UNIVERSITY TEACHERS

The Minister of education and science justified his decision by fulfilling the instructions of the head of state concerning the strengthening of the quality of education and support for teachers.

«Rectors of Universities are instructed to increase the salary of teachers from 30 to 50% until January 10, 2020. We conducted an analysis of the budget of higher education institutions, which showed a sufficient reserve to replenish the payroll. The task of allocating additional allowances to academics working in Universities is also set. There are not many of them in the higher education system, despite the fact that we need to create a scientific elite. I want to note that all these processes will take place without the official involvement of the budget. Everything will be implemented within the existing capabilities. In the future, measures will be developed to support young scientists,» the Minister said.

МИНИСТР АСХАТ АЙМАҒАМБЕТОВ ЖОО ОҚЫТУШЫЛАРЫНЫҢ ЖАЛАҚЫСЫН КӨТЕРДІ

Өз шешімін ҚР Білім және ғылым министрі білім беру сапасын арттыру және педагогтарды қолдау жөніндегі тапсырмасын жүзеге асырумен негіздеді. «ЖОО ректорларына оқытушылардың еңбекақыларын 2020 жылдың 10 қаңтарына дейін 30-дан 50% - ға дейін арттыру міндеті жүктелді. Біз жоғары оқу орындарының бюджеттеріне талдау жүргіздік, нәтижесі еңбекақы төлеу қорын ұлғайту үшін резервтердің бар екендігін көрсетті. Сонымен қатар ЖОО-да жұмыс істейтін академиктерді арнайы қосымша ақылар белгілеу арқылы қолдау міндеті де қойылды. Жоғары оқу орындарында академиктер көп емес, біз ғылыми элита-

мызды қолдауға міндеттіміз. Бұл шаралар мемлекеттік бюджеттен қосымша қаражат пен өзге де күш-жігерді қажет етпейтінін ерекше атап өткім келеді. Барлығы қолда бар мүмкіндіктердің шеңберінде жүзеге асатын болады. Жас ғалымдарды қолдау тетіктері де болашақта қарастырылады», — деді министр.

МИНИСТР АСХАТ АЙМАҒАМБЕТОВ ПОДНЯЛ ЗАРПЛАТУ ПРЕПОДАВАТЕЛЯМ ВУЗОВ

Своё решение Министр образования и науки обосновал исполнением поручения главы государства, касающегося усиления качества образования и поддержки педагогов.

«Ректорам ВУЗов поручено до 10 ян-

ЯДРОЛЫҚ ҚАРУДАН БІРІНШІ БОЛЫП БАС ТАРТТЫ

Әлем бойынша ядролық қарудан бірінші болып бас тартқан ел — Қазақстан. 1991 жылдың 29 тамызында полигон жабылды. ҚР Тұңғыш Президенті — Елбасы Нұрсұлтан Назарбаев Семей ядролық полигонын жабу туралы Жарлыққа қол қойып тұрып, бұл шешімнің оңай болмағанын, Кеңес одағының әскери-өнеркәсіп кешенінің қысымына қарамастан, халықтың қолдауымен ядролық полигонды жапқанын айтқан еді.

Кеңес Одағы Семей сынақ полигонында алғашқы ядролық сынақты 1961 жылдың 11 қазанында өткізді. Содан бері қарай 1963-1989 жылдар аралығында әр жылда 14-18 сынақ өткізіліп тұрды. Барлығы 343 сынақ өткізілген. Солардың ең ауыры 1989 жылдың 12 ақпанындағы қуаты 70 килотоннадан астам заряд жарылып, екі тәулік бойы радиоактивті бұлттың ыдырамай тұрғаны. Жақын елді мекендер тұрғындары эвакуацияланбағандықтан жер асты жарылыстары олардың денсаулығына орасан зиян келтірді. Зардап шеккен халықтың саны 1,5 млн. адамнан асты. Олар қатерлі ісікке шалдығып, жүйке ауруларына ұшырады. Ядролық жарылыстардан Дегелең тауы қиыршық үйіндіге айналды.

ПЕРВЫМИ ОТКАЗАЛИСЬ ОТ ЯДЕРНОГО ОРУЖИЯ

Первым в мире отказался от ядерного оружия Казахстан. 29 августа 1991 года был закрыт Семипалатинский полигон. Приказ о его закрытии подписал Первый Президент Казахстана Нурсултан Назарбаев. Такое сложное решение он принял благодаря поддержке народа, хотя было колоссальное давление со стороны военного-промышленного комплекса Советского союза.

Стартовый ядерный взрыв в Семей советская власть произвела 11 октября 1961 года. Ежегодно в период с 1963 по 1989 годы проводилось 14-18 испытаний. Всего использовали 343 ядерных боеголовок. Самое тяжелое по мощности испытание почти в 70 килотонн заряда провели 12 февраля 1989 года. Тогда ядерное облако стояло над городом 2 суток. Из-за непроведенной вовремя эвакуации из ближних к полигону населенных пунктов здоровью их жителей нанесён неисправимый ущерб. Пострадало порядка 1,5 млн человек. Через время у них обнаруживались злокачественные опухоли, болезни нервной системы. Гора Дегелең стала гравийной свалкой от ядерных взрывов.

THE FIRST TO ABANDON NUCLEAR WEAPONS

Kazakhstan was the first in the world to renounce nuclear weapons. On August 29, 1991, the Semipalatinsk test site was closed. The order to close it was signed by the First President of Kazakhstan Nursultan Nazarbayev. He made such a difficult decision thanks to the support of the people, although there was enormous pressure from the military-industrial complex of the Soviet Union. The Soviet authorities launched a nuclear explosion in Semei on October 11, 1961. Every year in the period from 1963 to 1989 was held from 14 to 18 tests. A total of 343 nuclear warheads were used. The heaviest power test of almost 70 kilotons of charge was carried out on February 12, 1989. Then the nuclear cloud stood over the city for 2 days. Due to the unverified evacuation time from the nearest to the landfill settlements the health of their residents caused irreparable damage. About 1.5 million people were affected. After a while they found malignant tumors, diseases of the nervous system. Degelen mountain became a gravel dump from nuclear explosions.

☑ Басты жаңалықтар

☑ Главные новости

☑ Main news

ӘЛИХАН БӨКЕЙХАННЫҢ ЖАҢА ФОТОСУРЕТІ ТАБЫЛДЫ

Жаңа табылған мына фотосуретте XX ғасыр басында «Алаш» ұлт-азаттық қозғалысының негізін қалаушы және саяси жетекшісі, қазақтың шынайы көшбасшысы атанған Әлихан Бөкейхан шамамен 30-31 жаста. Фотосуретті «Айқын» газетінің тілшісі, журналист Серікбол Хасен Ресейдің қазіргі заман тарихының орталық мұражайынан кезіктірген. Өкінішке орай Әлихан Бөкейханның Қарқаралы медресесінде оқыған жеткіншек шағынан, Омбы техникалық училищесіндегі, С.-Петербург Орман институты мен СПб университетінің заң факультетінде оқыған студент кезінен фотосуреттер жоқ.

НАЙДЕНО НОВОЕ ФОТО АЛИХАНА БОКЕЙХАНА

На этой фотографии Алихану Бөкейхану, основателю и политическому лидеру национально-освободительного движения «Алаш», казахскому деятелю начала XX века, около 30-31 лет. Обнаружил уникальное фото корреспондент газеты «Айқын», журналист Серикбол Хасен в Центральном музее современной истории России. К сожалению, нет фотографий Алихана Бөкейхана из Каркаралынского медресе, его студенческих лет в Омском техническом училище, Санкт-Петербургском лесном институте и юридическом факультете Санкт-Петербургского университета.

NEW PHOTO OF ALIKHAN BOKEIKHAN FOUND

The photo shows Alikhan Bukeikhan, the founder and political leader of the national liberation movement "Alash", a Kazakh figure of the early XX century, about 30-31 years old. Found a unique photo correspondent of the newspaper "Aikyn", journalist Serikbol Hasen in the Central Museum of modern history of Russia. Unfortunately, there are no photos of Alikhan Bukeikhan from Karkarala madrasah, his student years at Omsk technical school, St. Petersburg forest Institute and the faculty of law of St. Petersburg University.

АҚТАУДА ӘБІШ КЕКІЛБАЕВТЫҢ МҰРАЖАЙЫ АШЫЛДЫ

Абыз жазушы, көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері Әбіш Кекілбаев көзі тірі болғанда 6-шы желтоқсанда 80 жасқа толар еді. Ол Маңғыстау облысының Оңды ауылында дүниеге келген. Республика көлемінде өткізілген мерейтойға 3 мың адам қатысты. Шара барысында қонақтар Әбіш Кекілбаевтың туған ауылында оның анасы Айсәулеге арналған «Ай-Ана» мемориалдық ескерткішіне гүл шоқтарын қойып, асыл ұлды туып, тәрбиелеген ананың рухына тағзым етті. Жыл сайын «Әбіш оқулары» байқауы өткізілетін Оңды орта мектебін аралады. Шетпе ауылында 30 киіз үй тігілді. Осында тойшы қауымға дем тартылды.

Маңғыстау облыстық филармониясы Әбіш тойына арнайы «Мұнартау» атты концерттік бағдарлама дайындады. Мәдениет үйінде жазушының 80 жылдық мерейтойына орайластырылған жазба ақындар мұшайрасы қорытындыланды.

Ақтау төрінен аумағы 49 500 шаршы метр құрайтын жер бөлініп, онда жоспарланған ғимараттардың алғашқысы – мұражай үйі бой көтеріп, іске қосылды. Мәдени нысан алдына қаламгердің ескерткіші орнатылды. Шараға Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаев қатысты. Құрылыс жоспарына сай келесі жылы мұражай жанына кітапхана және театр тұрғызылмақ.

В АКТАУ ОТКРЫЛСЯ МУЗЕЙ АБИША КЕКИЛЬБАЕВА

Известному писателю, видному политическому и общественному деятелю Абишу Кекильбаеву 6 декабря исполнилось бы 80 лет. Он родился в селе Оңды Мангистауской области. В торжестве, прошедшем на республиканском уровне, приняло участие 3 тысячи человек. Гости мероприятия возложили цветы к мемориальному памятнику «Ай ана», где захоронена мать Абиша Кекильбаева Айсәуле, поклонились духу женщины, воспитавшей высокую личность. Далее посетили школу села Оңды, в кото-

рой ежегодно проводится конкурс «Чтения Абиша». Здесь были подготовлены угощения.

Мангистауская областная филармония подготовила специальную концертную программу «Мұнартау». В Доме культуры подвели итоги конкурса акынов, приуроченного к 80-летию писателя.

В самом центре Ақтау выделен участок, площадью 49 500 квадратных метров, для строительства комплекса Абиша Кекильбаева. Первым построили и открыли музей. Перед культурным заведением возвышается памятник писателю. В мероприятии принял участие глава государства Касым-Жомарт Тоқаев. По плану строительства на следующий год возле музея возведут библиотеку и театр.

IN AKTAU WAS OPENED THE MUSEUM OF ABISH KEKILBAEV

The famous writer, prominent political and public figure Abish Kekilbaev would have turned 80 on December 6. He was born in the village of Onda Mangistau region. The celebration, held at the national level, was attended by 3 thousand people. Guests of the event laid flowers at the memorial monument "Ai ana", where Abish Kekilbaev's mother Aysaule is buried, bowed to the spirit of the woman who brought up a high personality. Next, we visited the school of Onda village, where the annual contest "Reading Abish" is held. There were prepared treats.

Mangystau regional Philharmonic society has prepared a special concert program "Munartau". The House of culture summed up the results of the akyn competition, dedicated to the 80th anniversary of the writer.

In the very center of Aktau, a plot of 49,500 square meters has been allocated for the construction of the Abish Kekilbaev complex. The first built and opened Museum. In front of the cultural institution stands a monument to the writer. The event was attended by head of state Kassym-Jomart Tokayev. According to the construction plan, next year a library and a theater will be built near the Museum.

**«ЖҰБАНОВ КЕРУЕНІ»
КӘСІБИ БАҒДАР БЕРУ МЕГА ЖОБАСЫ**

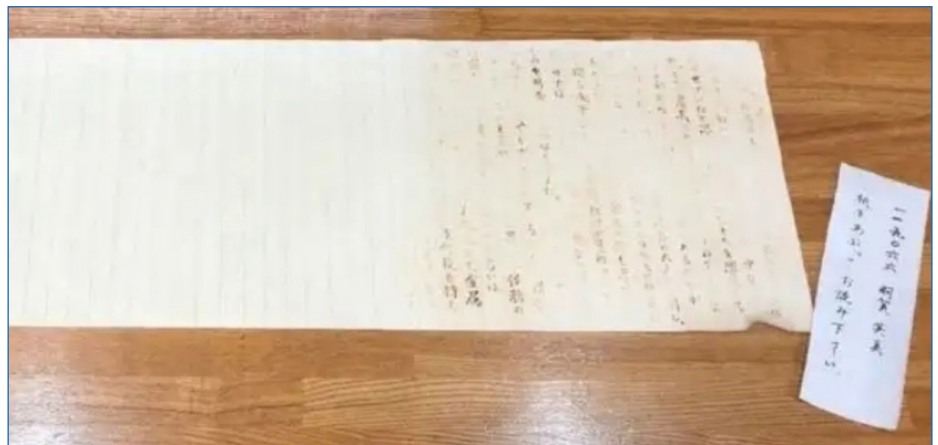
17 қазан Алға ауданы	26 қазан Мұғалжар ауданы
19 қазан Қобда ауданы	14 қараша Шалқар ауданы
23 қазан Темір ауданы	21 қараша Хромтау ауданы
24 қазан Байғанин ауданы	

- ✓ Құдайберген Жұбановтың туғанына 120 жыл
- ✓ 120 лет со дня рождения Кудайбергена Жубанова
- ✓ 120 years since the birth of Kudaibergen Zhubanov

**БОС ПАРАҚ ҮШІН
ҮЗДІК БАҒА**

Жапондық 19 жасар студент қыз профессорға бос парақ тапсырып «5» алды. Миэ университетінің тарих факультетінің 1 курс студенттеріне Ига-Уэнодағы ниндзя музейін аралағаннан кейін эссе жазу жүктелді. Профессор креативті көзқарас үшін баға жоғарылайтынын ескертті. Бала күнінен ниндзялардың өміріне қызыға-

**ЛУЧШАЯ ОЦЕНКА
ЗА ЧИСТЫЙ ЛИСТ**

Японская 19-летняя студентка сдала чистый лист бумаги профессору и получила «5-ку». Студентам 1-го курса факультета истории Университета Миэ было дано задание написать эссе после посещения музея ниндзя Ига-Уенне. Профессор обещал повысить оценку за креативный подход. Эйми Хагга, которая с детства интересуется жизнью ниндзя, решила приготовить невидимые чернила из книги и написать ими эссе в технике абуридаси. Чернила готовятся из сои, путём их настаивания в воде в течение 10 часов. Когда профессор получил чистый лист, он очень удивился. Однако заметил на уголке бумаги надпись «Нагреть!» И все понял. Не доверяя результату студенческой работы, дома профессор поднёс лист к огню, надпись на листе стала понятной. Высоко оценив творческое видение и усердие студента, он оценил работу на «5». Почитал он только половину надписей на листе. Остальное сохранил. Ведь эта была отличная новость для профессора.

**BEST SCORE FOR
A CLEAN SLATE**

The Japanese 19-year-old student handed over a blank sheet of paper to the Professor and received a "5". Students of the 1st course of the faculty of history of Mie University were given the task to write an essay after visiting the Museum of ninja Iga-Uenno. The Professor promised to increase the score for the creative approach. Amy Hagge that a child is interested in the life of a ninja, decided to make invisible ink from the book and write their essay in the technique of eburidei. The ink is prepared from soy, by infusing it in water for 10 hours. When the Professor received a blank sheet, he was very surprised. However, I noticed on the corner of the paper the inscription "Heat!" and understood. Not trusting the result of the student's work, at home the Professor held the sheet to the fire, the inscription on the sheet became clear. Praising the creative vision and diligence of the student, he rated the work a "5". He read only half the inscriptions on the sheet. He kept the rest. It was great news for the Professor.

тын Эйми Хага кітаптан оқыған көрінбейтін сия дайындап, эссені осы абуридаси деп аталатын техникамен жазуды ұйғарды. Сояны суға бұқтыру арқылы қажетті сияны 10 сағатта әзірлеп шықты. Бос парақты алғанда профессор қатты таңданды. Бірақ парақтың жанында «Қыздыру қажет» деген жазуы бар тілік қиындыны байқап, бәрін түсінді. Дегенмен студенттің жұмысының нәтижесіне сенімсіздікпен қарап, үйіне барып от үстінде ұстап көргенде парақтағы жазулар айқын көрінді. Шәкіртінің жаңа көзқарасы мен еңбекқорлығын жоғары бағалаған профессор шығармашылық жұмысына «5» деген баға қойды. Парақтағы жазуларды жартысына дейін ғана оқыды. Қалғанын мұқият сақтап қойды. Себебі профессор үшін бұл керемет жаңалық еді.

☑ Хапықарапық ынтымақтастық   ☑ Межқунароқное сотруқничество

Университет Жубанова даёт возможность своим студентам учиться за границей. В рамках программ академической мобильности и дудипломного образования 300 жубаневцев получали знания в ведущих ВУЗах мира. Все это достигнуто благодаря налаженным внешним связям регионального университета со 150 зарубежными учебными заведениями. Ребята, вернувшиеся в родной альма матер, в ходе открытия сезона «Обучение за границей» рассказали о своих секретах исполнения мечты.

Верный старт

Безусловно, первым в списке успешности мечтателей был правильный выбор ВУЗа. Университет Жубанова в тесном сотрудничестве с учебными заведениями Польши, Китая, России, Южной Кореи, США, Эстонии. В ходе открытия сезона выступила студентка факультета экономики и права Казына Жаншаева, приехавшая из приграничного Узбекистана. Она призналась, что налаженные внешние связи университета Жубанова стали одними из основных критериев привлекательности ВУЗа. Отметим, что более 900 студентов здесь резиденты Узбекистана, Кыргызстана, Туркмении, Азербайджана, Китая, Монголии и России. Они наряду с казахстанскими сверстниками имеют возможность учиться за рубежом.

Языковая грамотность

Учиться за рубежом возможно только при условии определенного уровня знания иностранного языка. И здесь родной ВУЗ создал условия. Активно функционируют при университете Жубанова Центры языкового обучения. Это Институт Конфуция, Центры корейского языка, польского языка и культу-

5 СЕКРЕТОВ

до мечты

туры, турецкого языка. Преподаватели - опытные специалисты из числа коренных носителей языка. Их цель — не только научить свободно говорить своих слушателей, но и подготовить к экзамену на получение сертификата-подтверждения. Последний - весомый плюс для

прохождения конкурса на получение возможности учиться за рубежом.

Язык желаемой страны обучения можно познать и самому. Недавно вернулся из польского Гданьска третьекурсник Нуржигит Екибаев. Будущий математик на берегу Балтийского моря

провёл 5 месяцев. Занятия там проходят только на английском языке. Нуржигиту это сложности не составило, ведь он 1,5 года занимался самостоятельным изучением иностранного. «Английский выучить легче, чем казахский и русский из-за своей логичности»-рассказал он, присутствующим на открытии сезона «Обучение за границей», студентам. Теперь парень хочет попытать судьбу и провести один семестр в Турции. Планирует выучить турецкий за 3 месяца.

Информированность

Выбрать из тысячи ВУЗ для участия в программе академической мобильности помогут специалисты Центра международного сотрудничества университета. Они предоставят всю необходимую информацию об университете, стране, особенностях и правилах пребывания.

Также при каждом факультете работают координаторы. Самых активных наградили в ходе

International cooperation

открытия сезона. Это координаторы факультетов естествознания — Жумабаева Айман Жангереевна, экономики и права — Рахманова Асия Сегизбаевна, филологии — Садретдинова Татьяна Александровна. При университете создан Клуб волонтеров INVO. Ребята после приезда с семестрового обучения в ВУЗах- партнерах, делятся всеми навыками, наработанными за границей — от структуры кампусов до расположения маркетов, библиотек, мест отдыха.

В ходе мероприятия прошла презентация Портала международного сотрудничества, где каждый студент сможет найти ответы на все интересующие вопросы.

Знакомство с зарубежным обучением, не выезжая из университета

Более 40 иностранных учеников из ВУЗов 15 ведущих стран

мира (США, Канада, Франция, Германия, Польша, Эстония, Корея, Китай, Турция, Россия, Беларусь и др.) читают лекции, проводят практические занятия, научно-методические семинары, мастер-классы и круглые столы в университете Жубанова.

Ещё одна возможность - через программы дудипломного образования, где часть учебного процесса проходит дистанционно с помощью онлайн платформы – ONTE. В настоящее время университет реализует программы двойного диплома с Пекинским нефтяным университетом (Китай), Университетом Экономики в г.Быдгощ (Польша). Студент 4 курса профессионально-творческого факультета специальности «Физическое воспитание и спорт» Вячеслав Малоиван уже в этом году получит два диплома - университета Жубанова и университета Экономики г.Быдгощ (Польша). Пройдя все онлайн занятия, он отправится за рубеж для закрепления

пройденного материала и сдачи контроля. Обучение проходило в форме интенсивного летнего лагеря на базе спортивных загородных площадок, оснащённых современным европейским оборудованием.

«Университет экономики придерживается политики предпринимательство в образовании. В связи с этим, большинство обучающихся программы одновременно с получением знаний имеют возможность дополнительного заработка внутри самого университета, устроившись в сфере услуг на самые простые должности: помощник тренера, библиотекарь, воспитатель детского сада, продавец продуктов, почтальон и др. В рамках программы «Гарантия трудоустройства», разработанной с заботой о студентах, проводятся бесплатные тренинги, мастер-классы, организованные Бюро Карьеры Университета Экономики в г. Быдгощ», - рассказал Вячеслав участникам торжества в честь открытия сезона.

Общение с иностранными студентами

По программе академической мобильности на приоритетных условиях в 2018 году 31 студент из Илийского педагогического университета, Синьцзянского финансово-экономического университета (КНР) и Ошского государственного университета (Кыргызстан) и Магнитогорского государственного технического университета им.Г.И.Носова (РФ) прошли семестровое обучение в АРГУ имени К.Жубанова. Они создали благоприятную языковую среду для жубановцев и поделились прелестями своих университетов.

Также в 2018 году 50 студентов университета приняли участие в летней языковой школе в Международном казахско-турецком университете им.Ахмеда Ясави «IV летний учебный курс молодежи университетов турецкого мира», в ходе которой прошли курс турецкого языка и получили сертификаты. 15 студентов приняли участие в краткосрочной летнем языковом лагере (Ланьчжоу, Пекин) для лучших студентов Института Конфуция, организованным Главным Управлением Институтов Конфуция (Ханьбань).

Новый сезон «Обучение за границей» откроет дорогу за рубеж ещё сотне студентам университета Жубанова. А эти «5 секретов» помогут многим достичь желаемой мечты.

Айерке Султанбекова

Жаңа емле

Новый алфавит

New alphabet

ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНА НЕГІЗДЕЛГЕН ҚАЗАҚ ТІЛІ ӘЛІПБИ МЕН ЖАЗУЫН ҮЙРЕТУ САБАҚТАРЫ

«Латын графикасы – білім-ғылым, жаңа технология мен ақпараттар көзі, ол жастардың ізденісіне жол ашады».

Zhubanov University ректоры Бауыржан Ердембеков

Сабақты жүргізуші: Нұрбол Садуақас, филология ғылымдарының кандидаты, доцент

10 – САБАҚ ЛАТЫННЕГІЗДІ ӘЛІПБИ МЕН ЖАҢА ЕМЛЕ БОЙЫНША СҰРАҚТАР

Қымбатты Zhubanov University газетінің оқырмандары! Біз осыған дейінгі сабақтарымызда Жаңа әліпби негізіндегі қазақ тілі емлесінің ережелерімен танысып, оқу-жазуды меңгеріп, түрлі тапсырмаларды орындадық. Емле ережелері – жазба тілдің орфографиялық талаптарын айқындайтын негізгі құжат. Жазу мәдениеті осы емле ережелерін жете білуді қажет етеді. Сондықтан латыннегізді жаңа әліпбидегі барлық әріптерді танып, емле ережелерін түсініп, барынша шапшаң оқып, дұрыс жаза білуіміз керек. Қазақ тілінің латыннегізді әліпби мен жаңа емле ережелерін тереңірек түсіну үшін осы мәселелер туралы жазылған Қ.Күдерінова, А.Алдашова, Б.Момынова, А.Фазылжанова, Г.Мамырбекова, т.б. белгілі ғалымдар еңбектерімен танысуды ұсынамыз. Алдыңғы сабақтардағы емле ережелері бойынша жазылым және оқылым дағдыларын меңгертуге арналған тапсырмаларды еске түсіріп, төменде берілген сұрақтар бойынша сөздердің дұрыс жазылған нұсқасын көрсетіңіз:

1. Жаңа емле бойынша дұрыс жазылған нұсқасы

a	tovar, nomer, pochta, kostıym, palto, poezd, siezd, vedomost.
б	taýar, nómir, poshta, kástóm, pálte, poıyz, siez, vedimis.

2. Соңғы буынында «ә» әрпі жазылатын түбір сөздерге қосымшалар жалғануы

a	Kúláshke, Kúláige, Biláldi, kúnásine, kýásine, kúnádi, shúbálaný, kýáge, kýádán, kúmándi, kúmándáný.
б	Kúláshqa, Kúláıga, Bilálda, kúnásina, kýásina, kúnága, shúbálaný, kýága, kýádan, kúmánğa, kúmándáný.

3. Екінші сыңары basy, asy, aǵasy, апасу тұлғаларымен келген біріккен сөздерге қосымша жалғануы

a	Elbasyna, otbasyn, otbasylar, qonaqasyn, otanasyna, otaǵasylar, myńbasyn.
б	Elbasyǵa, otbasyny, otbasylar, qonaǵasyny, otanasyǵa, otaǵasylar, myńbasyny.

4. Идиомалық, фразалық тіркестердің жазылуы

a	qas batyr, shynjyr balaq, shubar tós, shiki ókpe, qara ter, iek artty, bas tartty, iin tires.
б	qasbatyr, shynjyrbalaq, shubartós, shiki ókpe, qarater, iekartty, bastartty, iintires.

5. Екінші сыңары aralyq, qumar, jandy, taný, таным, jai, hat, aqy, ishilik, symaq сөздермен келген атаулар жазылуы

a	Halyqaralyq, ultjandy, tiltanym, zeinetaqy, mekemeishilik, ákimsymaq.
б	Halyq aralyq, ult jandy, til tanym, zeinet aqy, mekeme ishilik, ákim symaq.

6. Бірінші сыңары aq, qara, sary, kók, qyzyl, ala, boz тәрізді түс атауларымен келетін ботаникалық, зоологиялық терминдердің жазылуы

a	Aq shabaq, qara qus, qara aǵash, sary gúl, kók qutan, qyzyl qasqyr, ala buǵa, boz betege, boz torǵai.
б	Aqshabaq, qaraqus, qaraaǵash, sarygúl, kóqqutan, qyzylqasqyr, alabuǵa, bozbetege, boztorǵai.

7. Араб және рим цифрымен берілген санға қосымша жалғануы

a	30-да кел, 80-ge deiin, 2019-jyl, 5-інші үй, №51- мектеп, XXI- ǵasyr, IV- tom.
б	30-ында кел, 80-ge deiin, 2019 jyl, 5-үй, №51 мектеп, XXI ǵasyr, IV tom.

8. Дәстүрлі мәдениетте ерекше орын алған кісі есімдерінің жазылуы

a	Úkili Ybyrai, Qyz Jibek, Máshhúr Júsip, Qazdaýysty Qazybek bı, Er Tarǵyn, Qaraqypshaq Qobylandy, Jaiay Musa, Er Tóstik.
б	úkili Ybyrai, Qyzjibek, Máshhúrjúsip, Qaz daýysty Qazybek bı, Ertarǵyn, Qara qypshaq Qobylandy, Jaiaymusa, Ertóstik.

9. Ё әрпі бар сөздер

a	Mánóvr, dirijúr, áktúr, pilónki, kilónki, shaqtor, silót, rejsír.
б	Manóvr, dirijór, aktór, plónka, klónka, shahtór, slót, rejsír.

10. Ю әрпі бар сөздер

a	parashút, absolút, glúkoza, debút, prodúser, lúks, valúta, búdjjet.
б	parashýt, absolýt, glykoza, debýt, prodýser, lýks, valýta, býdjjet.

11. Ц әрпі бар сөздер

a	sirik, semint, desimetir, proporsionál, kivars, korporasiia, isenari, absis.
---	--

б	sirk, sement, desimetr, proporsional, kvars, korporasia, senari, abses.
---	---

12. Щ әрпі бар сөздер

а	shótká, ýchilishe, praporshik, borsh, shi, shótká, ashshy.
б	yshótká, úshilishe, praporchik, bórch, shii, ishótki, ashchy.

13. Я әрпі бар сөздер

а	zarád, knáz, narád, razrád, brazy, qial, iahta, griláj.
б	zárád, kináz, nárád, rázrád, birázy, qyial, iiahtá, giriláj.

14. И әрпінен кейін тұрған Я -ның дұрыс жазылған нұсқасы

а	aksiia, alergiia, himiia, ekologiia, qyial, polisiiia, gimnaziia.
б	aksiia, alergiia, himiia, ekologiia, qial, polisiiia, gimnaziia.

15. Э әрпі бар сөздер

а	element, elevator, estrada, poetika, poema, koefisent.
б	ielement, ielevator, iestrada, poietika, poiema, koiefisent.

16. Жіңішкелік белгісі (ь) бар сөздер

а	Albátros, álbóm, álkógól, festival, ártikl, múlftfilm, róial, fákúltet.
б	Álbatros, álbom, alkogól, festivál, artíkl, múlftfilm, roíal, fakúltet.

17. -тч әрпі тіркесімен аяқталатын сөздер

а	skotch, sketch, datchik, match.
б	skoch, skech, dachik, mach.

18. дж әрпі тіркесі бар сөздер

а	menejer, jinsi, búdjét, kolej, kotej, jentlmen.
б	menedjer, djinsi, býdjiet, kolledj, kottedj, djientlmen.

19. Сөз соңында қайталама дыбыстары бар сөздер

а	Klas, bal, gram, metal, kristal, ekspres, progres.
б	Kiláss, báll, girámm, metáll, kristáll, ekispiress, prógiress.

20. Сөз ортасында қайталама дыбыстары бар сөздер

а	Kómisar, resór, profesór, prosesór, asónáns, simetriá, amiák, metalýrgiá, elips, silábýs, alofón, troleibýs, atestát, koefisient, týnel, kórektor, ipodrom, ákord, vákým.
б	Komisar, resor, profesor, procesor, asonans, simetria, amiak, metalýrgia, elips, silabýs, alofon, troleibýs, atestat, koefisient, týnel, korektor, ipodrom, akord, vakým.

21. Қайталама дыбыстары бар сөздер

а	Sammit, netto, dollar, massa, býdda, tonna, million, millimetr.
б	Samit, neto, dolar, masa, býda, tona, milion, milimetr.

22. Сөз соңы -ий-мен аяқталған сөздер

а	kali, alúmini, natri, kafeteri, magni, ssenari, reali.
б	kálii, álúmini, nátrii, káfeterii, mágnii, issenáarii, reálii.

23. Сөз соңы «а» әрпімен аяқталатын шеттілдік сөздер

а	matematika, kordinat, pedagogika, gazet, statistika, mehanika, kordinat, fonem, morfem, kardiogram, mehanika, orfogram.
б	matematika, kordinata, pedagogika, gazeta, statistika, mehanika, kordinata, fonema, morfema, kardiograma, orfograma.

24. -ст, -сть әрпі тіркестеріне біткен сөздер

а	Jýrnálist, ekonómist, kómýnist, mánifest, týrist, vedomóst, póvest.
б	Jýrnalis, ekonomis, komýnis, manifes, týris, vedomos, povos.

25. p, h әрпітеріне аяқталған шеттілдік сөздерге қосымша жалғануы

а	arhetip – arhetibi, stereotip – stereotibi, sheih – sheiqy, shtrih – shtriqy, seh – sehtiñ, sheih – sheihter, shtrih – shtrihke.
б	arhetip – arhetipi, stereotip – stereotipi, sheih – sheihy, shtrih – shtrihy, seh – sehtyñ, sheih – sheihtar, shtrih – shtrihqa.

26. -ог әрпі тіркесімен аяқталатын сөздерге қосымша жалғануы

а	pedagogtyñ, ekologqa, filologtar, biology, dialogqa.
б	pedagoktiñ, ekolokke, filolokter, biolokti, dialokke.

27. -кт, -ск, нкт, -пт, -мп, -мб, -фт әрпі тіркесімен аяқталатын сөздерге қосымша жалғануы

а	faktke, diiskisi, instinktisi, rompbyga, akseptke, akseptisi, softyga, softysy.
б	faktige, diskisi, instinktisi, rombyga, akseptige, akseptisi, softyga, softysy.

28. Соңы -нг әрпі тіркесімен аяқталған сөздер

а	boýling (-niñ, -ge, -i, -der), brifing (-niñ, -ge, -i, -der), reiting (-niñ, -ge, -i, -der).
б	boýliñ (-niñ, -ge, -i, -der), brifin (-niñ, -ge, -i, -der), reitin (-niñ, -ge, -i, -der).

29. Ағылшын тіліндегі түпнұсқасында w әрпімен басталатын кейбір сөздер

а	watsap, wikipedia, web-sait.
б	ýatsap, ýikipedia, ýeb-sait.

30. Құрамында к әрпі бар, -кт, -нкт, -ск әрпі тіркесіне бітетін сөздерге қосымша жалғануы

а	pýnkt, pýnktisi, pýnktige, instinkt, instinktisi, instinktige, kioskige, kioskisi.
б	pýnkit, pýnkitisi, pýnkitige, instinkit, instinkitisi, instinkitige, kioskige, kioskisi.

Тапсырма: Төмендегі сөздерді Жаңа емле бойынша латын әріптеріне көшіріп жазыңыз

Алғы сөз (алғысөз), жарыс сөз (жарыссөз), почта, кінә(-лі/лы), кінә(-леу/лау), аю, Ғалия, Мөңке би (Мөңкеби), Ертарғын (Ер Тарғын), түркия, арктиль, асфальт, альбом, пароль, фольклор, актёр, тиын, тарих, қаһар, подъезд, люкс, князь, режиссёр, силлабус, цемент, балл, класс, грамматика, касса, минута, газета, математика, кардиограмма, медицина, эпос, училище, кеще, сценарий, боулинг, скотч, менеджер.

Осымен «Zhubanov University» облыстық ақпараттық-танымдық газеті арқылы өткізілген латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиі мен жазуын үйрету сабақтары аяқталды. Жоба 10 сабаққа негізделген болатын. Алдыңғы сабақтар газеттің №2(434), №3(435), №4(436), №5(437), №6(438), №7-8(439-440), №9(441) номерлерінде және Facebook әлеуметтік желісіндегі Zhu Oblystyg Gazeti парақшасында толық жарияланды. Берілген тапсырманы орындап, газеттің gazetaZhU@mail.ru электронды поштасына 2019 жылдың қараша айының 20-на дейін жіберулеріңізді өтінеміз. Дұрыс нәтиже көрсеткен оқырмандарға латын графикасына негізделген қазақ тілі әліпбиін меңгергенін растайтын сертификат табысталады.

Витаминная смесь для укрепления иммунитета

Осень коварна своей неустойчивой погодой. Яркое солнце может в считанные минуты спрятаться за угрюмыми тучами. Высокая влажность, порывистый ветер. Все это приводит к переохлаждению. А к ослабленному организму, как известно, быстро «липнут» вирусы и бактерии. Потому необходимо укрепить свой иммунитет. Редакция ZhU нашла для своих читателей легкий и полезный рецепт натуральной смеси для повышения устойчивости человека к простудным заболеваниям.

ИНГРЕДИЕНТЫ:

курага - 0.5 стакана;
чернослив - 0.5 стакана;
изюм - 0.5 стакана;
лимон - 2 штуки;
орехи грецкие - 0.5 стакана;
миндаль - 0.5 стакана;
кедровый орех - 0.5 стакана;
мед - 150 грамм.

ШАГ 1 - Орехи обжарить на сухой сковороде 5 минут, остудить.

ШАГ 2 - Лимон тщательно вымыть и разрезать на кусочки, удалить косточки.

ШАГ 3 - Прокрутить через мясорубку орехи.

ШАГ 4 - Потом прокрутить лимон вместе с кожурой.

ШАГ 5 - Сухофрукты хорошо промыть и также прокрутить через мясорубку.

ШАГ 6 - Добавить мед и тщательно все перемешать.

ШАГ 7 - Разложить витаминную смесь по банкам, дать настоять 2 дня в темном месте. Хранить в холодильнике.

ШАГ 8 - Принимать взрослым по 1 столовые ложки 2 раза в день, детям с трех лет по 1 чайной ложке 2 раза в день.

Приятного аппетита и крепкого здоровья!

Заметка на каждый день

9 тысяч шагов	8 часов сна	7 стаканов воды
6 минут медитации	5 фруктов/овощей	4 перерыва на отдых
3 приема пищи и 3 перекуса	2 часа без телефона перед сном	1 занятие спортом

Страницу подготовила Айгерке Султанбекова

Газет ҚР Ақпарат және коммуникациялар министрлігінде қайта тіркеліп, №16883-Г куәлігі 08.02.2018 ж. берілген.

Газет айына бір рет шығады
Газет бетінде жарияланған материалдарды көшіріп басу үшін міндетті түрде редакцияның рұқсаты керек.

Zhubanov University
облыстық ақпараттық-танымдық газеті

Меншік иесі:
ҚР БЖҒМ «Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік мемлекеттік университеті» ШЖҚ РМҚ-ы

Ректор
Бауыржан Ердембеков

Бас редактор
Гүлнара Қараша

Аудармашы (ағылшын тілі)
Айнұр Қожабаева

Дизайнер:
Айгерім Нуршина

Фотограф:
Есет Саргузин

Редакцияның мекенжайы:
030000, Ақтөбе қаласы,
Гришин көшесі, 7 «А»
337 бөлме

E-mail:
gazetaZhU@mail.ru
Сайт: www.arsu.kz

Facebook: ZhU oblystyq gazetі

Таралымы: 5000 дана